

Bosman-dommen i dag

Utviklingen av fotballens overgangsregler i lys av Bosman-dommen

av Mats André Aas

JUR-3902

ved Universitetet i Tromsø

Det juridiske fakultet

Våren 2013

Innholdsfortegnelse

1. Innledning	4
1.1. Presentasjon av tema og problemstilling	4
1.1.1. Fotballens status	4
1.1.2. Oppgavens formål og plassering av tema	9
1.2. Rettskildebildet	11
1.2.1. Overgangsregler.....	11
1.2.1.1. Det internasjonale fotballforbundet	11
1.2.1.2. Det europeiske fotballforbundet	12
1.2.1.3. Norges Fotballforbund	13
1.2.2. Særskilt om forarbeider	13
1.2.3. FIFA Dispute Resolution Chamber	15
1.2.4. Den internasjonale voldgiftsretten for idrett	16
1.2.5. NFFs doms- og sanksjonsutvalg	17
1.3. Plan for den videre fremstilling	17
2. Bosman-dommen	18
2.1. Presentasjon av Bosman-dommen	18
2.1.1. Domstolens avgjørelse.....	18
2.1.2. Situasjonen før Bosman-dommen	21
2.1.2.1. Belgiske overgangsregler.....	21
2.1.2.2. Internasjonale overgangsregler	23
2.1.2.2. Begrensning i utenlandske spillere	25
2.2. Bosman-dommens umiddelbare ettervirkninger	27
2.2.1. Reaksjoner på dommen.....	27
2.2.2. Rettslige ettervirkninger.....	29
2.2.3. Faktiske ettervirkninger	30
2.2.3.1. Utenlandske spillere	30
2.2.3.2. Lønninger, overgangssummer og økonomi	34
2.3. Endringer som følge av utilsiktede ettervirkninger	38
2.3.1. Overganger for mindreårige	38
2.3.2. Spilleres adgang til å si opp kontrakten.....	39
2.3.3. Utdanningskompensasjon	41
2.3.3.1. FIFAs regler.....	41

2.3.3.2. NFFs regler	44
2.3.3.3. Fryers-saken.....	48
2.3.3.4. Utdanningskompensasjon i strid med Bosman-dommen?	50
2.3.4. Lokalt utviklede spillere	52
3. Avslutning	54
Kildeoversikt.....	58

1. Innledning

1.1. Presentasjon av tema og problemstilling

Temaet for denne masteroppgaven er en analyse av hvordan fotballens overgangsregler har utviklet seg i lys av Bosman-dommens¹ premisser og konklusjon.

1.1.1. Fotballens status

Fotball er verdens største idrett, især økonomisk sett. Fotballen har, særlig etter innføringen av Champions League² i 1991, blitt svært kommersialisert. Den samme konsekvens hadde innføringen av Premier League³ i England på engelsk fotball. Som følge av økte fjernsynsinntekter har klubbenes omsetning steget, spillernes lønninger er mangedoblet, og overgangssummene for enkeltspillere er i noen tilfeller enorme.

I 1992 inngikk fjernsynskanalen BSkyB den første store tv-avtalen med fotballforbundet om den engelske toppdivisjonen. Avtalen var verdt 38 millioner pund per sesong, totalt 191 millioner pund for fem sesonger. Ved utløpet av denne avtalen, i 1997, ble det inngått ny avtale med samme kanal. For denne avtalen betalte BSkyB 167,5 millioner pund per sesong, og totalt 670 millioner pund for fire sesonger.⁴

De siste årene har rettighetene til å vise kamper i England blitt delt opp i mindre «pakker», slik at ingen kanal skal ha monopol på å sende kampene fra Premier League. Den siste avtalen, inngått sommeren 2012, kostet fjernsynskanalene BSkyB og British Telecom over 3 milliarder pund for tre sesonger.⁵

Inntektene fra fjernsynsavtalene deles opp i tre hvor halvparten deles likt mellom klubbene, en fjerdedel fordeles på klubbene etter hvilken plassering de oppnår ved sesongslutt, og den siste fjerdedelen fordeles på klubbene etter hvor mange av deres kamper som vises på fjernsyn.⁶

¹ Sak C-415/93, *Union Royale Belge des Societes de Football Association ASBL v. Bosman*.

² Champions League er en utvidelse av den tidligere serievinnercupen.

³ Etablert i 1992. Den engelske toppserien ble en selvstendig og adskilt økonomisk enhet.

⁴ <http://web.archive.org/web/20110606080220/http://www.le.ac.uk/sociology/css/resources/factsheets/fs8.html> (Sist lest 02.05.2013).

⁵ <http://www.guardian.co.uk/football/2012/jun/13/premier-league-tv-sky-bt> (Sist lest 02.05.2013).

⁶ <http://www.premierleague.com/en-gb/fans/faqs/how-does-the-premier-league-sell-its-tv-rights.html> (Sist lest 02.05.2013).

Prisøkningen for rettighetene til å vise Premier League-kamper illustrerer hvordan fotballens økonomi har utviklet seg, spesielt i engelsk fotball. Klubber som presterer godt og som ofte vises på fjernsyn, får følgelig høye tv-inntekter. Ettersom halvparten av inntektene fra fjernsynsavtalen fordeles likt mellom klubbene, uavhengig av tabellposisjon og antall tv-kamper, tjener også de øvrige klubbene godt på avtalen.

Klubber som rykker ned fra Premier League er videre sikret en økonomisk fallskjerm som kompensere for inntektstapet et nedrykk medfører, jf. Premier League-reglene D.27 til D.29.⁷ I Championship, Englands nest høyeste divisjon, er tv-inntektene og andre inntekter vesentlig lavere enn i Premier League. Nedrykksfallskjermen er derfor innført for å unngå at klubbene får økonomiske problemer etter nedrykk.

Overgangen fra amatør fotball til profesjonell fotball i Norge medførte høyere lønninger, økt fokus på fotballen som eneste levebrød for spillere og ledere, og en økende mediedekning.⁸

Samtidig er det en realitet at fotballens amatørstatus sto så vidt sterkt i Norge at frem til 1969 hadde spillere som var profesjonelle i utlandet ikke anledning til å spille for det norske landslaget.⁹ I 1984 ble det vedtatt å innføre såkalt non-amatørfotball, som innebar at spillerne kunne få betalt for å spille i sine klubber, men at deres hovedbeskjeftigelse fortsatt skulle være en annen enn fotball.¹⁰ Hel-profesjonell fotball ble vedtatt av fotballtinget i 1991, med virkning fra 1992-sesongen. Med profesjonell fotball ble Tippeligaen slik vi kjenner den i dag opprettet. Profesjonell status ble med dette ikke bare tillatt, det ble også en forutsetning for å spille på høyeste nivå. Toppklubbene måtte også ha profflisens fra forbundet for å ha profesjonell status.¹¹

Profesjonaliseringen førte til at forholdet mellom klubb og spiller endret seg i retning av et arbeidsgiver- og arbeidstakerforhold. Toppklubbene i fotballen er blitt med i

⁷ <http://www.premierleague.com/content/dam/premierleague/site-content/News/publications/handbooks/premier-league-handbook-2012-2013.pdf> (Sist lest 02.05.2013)

⁸ I England har man spilt profesjonell fotball siden 1885, i Sverige siden 1967.

⁹ Arve Hjelseth, *Mellom børs, katedral og karneval. Norske supporterers forhandlinger om kommersialisering av fotball*, Sosiologisk institutt, Universitetet i Bergen, 2006, s. 76

¹⁰ Hjelseth, s. 77

¹¹ Hjelseth s. 77

arbeidsgiverorganisasjonen NHO, mens spillerne har samlet seg i den LO-tilknyttede organisasjonen NISO¹².

Rettighetene til å vise norsk fotball på fjernsyn har de senere år blitt solgt for stadig høyere beløp. I 2005 solgte Norges Fotballforbund og Norsk Toppfotball rettighetene for 1 milliard kroner for tre sesonger. Ved utløpet av denne avtalen ble rettighetene solgt for 1,2 milliarder kroner. Den siste avtalen, for sesongene 2013 til 2016, ble solgt for totalt 1,6 milliarder kroner.¹³ For sesongen 2012 fikk Rosenborg utbetalt mest, takket være flest tv-kamper. Odd Grenland, Sogndal og Sandnes Ulf fikk utbetalt minst, som følge av færrest tv-kamper.¹⁴

Den spanske hovedstadsklubben Real Madrid har den høyeste omsetningen av alle fotballklubber, og ble i sesongen 2011/2012 den første klubben som passerte 500 millioner euro i omsetning, med sine 512,6 millioner euro. Barcelona har den nest høyeste omsetningen med 483 millioner euro, mens Manchester United fra England følger deretter med en omsetning på 395,9 millioner euro.

Klubbene i Spania har lenge hatt individuelle tv-avtaler, i motsetning til de kollektive avtalene i for eksempel Norge og England. Dette medførte at Real Madrid og Barcelona hadde totalt 3 milliarder kroner i tv-inntekter sist sesong. Til sammenligning tjente Valencia, Spanias tredje største klubb, mindre på sin tv-avtale enn Blackpool gjorde da sistnevnte rykket ned fra Premier League i 2011. Spanias sportsminister har lansert planer om en lovendring som skal gi en kollektiv tv-avtale også i spansk fotball. Det vil likevel ta flere år før tv-avtalen blir endret, i og med at noen av klubbene nylig har inngått treårsavtaler med tv-kanalene.¹⁵

De rikeste klubbene tjener videre mye penger som følge av stor sportslig suksess med tilhørende premiepenger. Real Madrid, Barcelona og Manchester United har alle vært dominerende i hjemlig liga og europacuper i en årrekke.

De største og rikeste klubbene har innsett verdien av merkevarebygging i Asia og USA. Hvert år reiser de store klubbene til land som Kina, Japan, Thailand og USA for å spille

¹² Norske idrettsutøveres sentralorganisasjon, stiftet 1995.

¹³ <http://fotball.aftenposten.no/eliteserien/article253136.ece> (Sist lest 02.05.2013).

¹⁴ <http://tipsfotball.com/norsk-fotball/tippeligaen/de-store-tar-mest/> (Sist lest 02.05.2013).

¹⁵ <http://www.vg.no/sport/fotball/ligaer/spania/artikkel.php?artid=10115652> (Sist lest 02.05.2013)

treningsskamper mot lokale lag. Noen ganger spiller klubbene også mot andre store klubber, blant annet skal Chelsea og Manchester City møtes i New York kort tid etter at inneværende sesong er avsluttet.

Historisk har fotballen hatt en lavere status i Asia og USA enn i Europa. Dette ser ut til å være i endring, og fotball er nå svært populært i mange asiatiske land og i USA. Spesielt Japan og USA er tradisjonelt økonomisk sterke land, og klubbene ser trolig et stort potensial i det asiatiske og amerikanske markedet. Særlig med tanke på salg av supporterutstyr, til eksempel drakter og skjerf. I disse områdene er sport ofte kjent for å ha et kommersielt preg.

På 1990-tallet var det langt mer vanlig at klubbene, særlig de engelske, dro på lignende turer til Skandinavia. Dette ble gjort av samme grunn som nå, hvor klubbene ser til Asia og USA. Trolig mener klubbene at det skandinaviske markedet foreløpig er mettet, og at mulighetene for stort merkeveresalg for tiden er større i de nye områdene.

De klubber som nyter størst sportslig suksess, og som samtidig ofte har flest tilhengere, vil også være gjenstand for de mest innbringende sponsoravtalene. Barcelonas draktsponsor Qatar Sports Investments betaler 30 millioner euro per sesong for å ha sin logo trykket på Barcelonaspillernes drakter, mens Chevrolet betaler hele 70 millioner euro per sesong for å ha sin logo på Manchester Uniteds drakter fra og med sesongen 2014/2015.¹⁶ Til sammenligning skal Arsenal, som også er en stor klubb med høy omsetning, ha fått 5,5 millioner pund per sesong for avtalen med flyselskapet Fly Emirates.¹⁷ De senere årene har klubbenes omsetning økt betraktelig. Illustrerende er at Real Madrids omsetning i 1996/97-sesongen, 85 millioner euro, ikke ville vært tilstrekkelig til å være blant de 30 mest innbringende klubbene sist sesong.¹⁸

Deloitte rapport viser at avstanden mellom de rikeste og de nest rikeste klubbene begynner å bli svært stor. Real Madrid tjente nesten 200 millioner euro mer enn Chelsea, som er nummer fem på listen, dobbelt så mye som italienske AC Milan på åttendeplass og nesten fire ganger mer enn engelske Newcastle United på 20. plass.¹⁹

¹⁶ Jf. Deloitte Football Money League 2013 s. 12.

¹⁷ <http://www.dailymail.co.uk/money/news/article-2177186/Premier-League-shirt-sponsor-deals-rise-147m.html> (Sist lest 02.05.2013).

¹⁸ Jf. Deloitte Football Money League 2013 s. 2

¹⁹ Jf. Deloitte Football Money League 2013 s. 5

Det er interessant at samtlige av de 20 klubbene med høyest omsetning er hjemmehørende i de fem store ligaene i Europa.²⁰ Det vil si at klubber fra andre land som gjør seg bemerket i fotball-Europa, som Nederland, Portugal og Russland, ikke er representert på listen over klubber med høyest omsetning.²¹

Den økonomiske utviklingen har også kommet spillerne til gode. I desember 2012 signerte Lionel Messi ny kontrakt med Barcelona. Kontrakten gjorde argentineren til den best betalte fotballspilleren i verden, med en årsinntekt på 27,5 millioner pund.²² I Norge tjener spillerne langt mindre. Rosenborgs Mikael Dorsin tjente mest blant Tippeligaspillerne i 2011, i overkant av 3 millioner kroner.²³

Videre er fotball den idretten i verden med flest tilhengere, foran cricket, landhockey og tennis.²⁴ Den store interessen og økonomiske utviklingen har medført at fotball også får størst mediedekning.

I overkant av 700 millioner så VM-finalen mellom Spania og Nederland i 2010 på fjernsyn.²⁵ Tippekampen fra England, som ble vist på NRK første gang i 1969, ble populær lenge før det var vanlig å sende kamper fra norsk eliteserie på fjernsyn. I mange år viste NRK bare cupfinalen og utvalgte landskamper fra norsk fotball.²⁶

I 2013 sendes alle kamper fra norsk eliteserie og engelsk Premier League, samt Norges landskamper på norsk fjernsyn eller nett-tv. I tillegg sendes flere kamper fra ulike ligaer og europacuper ukentlig.

²⁰ Engelske Premier League, spanske La Liga, tyske Bundesliga, italienske Serie A og franske Ligue 1.

²¹ På en utvidet liste finnes imidlertid portugisiske Benfica (22), nederlandske Ajax (24), tyrkiske Galatasaray (29) og brasilianske Corinthians (30).

²² <http://www.dailymail.co.uk/sport/football/article-2248784/Lionel-Messi-agree-new-Barcelona-contract-makes-best-paid-player-world.html> (Sist lest 02.05.2013).

²³ <http://www.hegner.no/skattelisten/article708423.ece> (Sist lest 02.05.2013).

²⁴ <http://www.topendsports.com/world/lists/popular-sport/fans.htm> (Sist lest 02.05.2013).

²⁵ <http://www.fifa.com/worldcup/archive/southafrica2010/organisation/media/newsid=1473143/index.html> (Sist lest 02.05.2013).

²⁶ Frem til slutten av 1980-tallet sendte NRK til alt overmål flere landskamper i redigert opptak, typisk etter Kveldsnytt, fremfor å vise dem direkte.

1.1.2. Oppgavens formål og plassering av tema

Formålet med oppgaven er å belyse hvordan mekanismene omkring kjøp og salg av fotballspillere formelt og reelt har endret seg etter Bosman-dommen.

Gjennomgangen over viser at fotballen har utviklet seg svært mye økonomisk i tiden etter Bosman-dommen. Med Bosman-dommen ble fotballen internasjonalisert i større grad enn tidligere. Fotballspillere kunne nå flytte innenfor EU/EØS-området som andre arbeidstakere. Som en følge av dette ble markedet for kjøp og salg av fotballspillere utvidet. Klubbene fikk anledning til å kjøpe flere spillere fra andre EU/EØS-nasjoner enn tidligere. Konkurransen om spillere økte, og dette medførte økte krav til kompensasjon fra selgende klubber.

Oppgavens tema strekker seg over flere rettsområder, og er således en tverrfaglig oppgave. Et rettsområde oppgaven kan plasseres i er kontraktsrett. Overgangsreglene i fotballen er basert på den frie vilje til å inngå avtaler. Spillere og klubber inngår kontrakter, og Bosman-dommen konstaterte at en spiller som arbeider ut kontraktstiden i en klubb er fri fra sine forpliktelser til klubben. På samme måte opphører klubbens eierskap til spilleren når kontrakten er utløpt.

Temaet kan for det andre plasseres i området arbeidsrett. Bosman-dommen styrket idrettsutøvernes grunnleggende arbeidstakerrettigheter, og Høyesterett har i et knippe saker langt på vei slått fast at fotballspillere er arbeidstakere på lik linje med andre, alminnelige arbeidstakere. Illustrerende er Rt. 2006 s. 1342, hvor tidligere Brann-spiller Jonas Jonsson ble tilkjent yrkesskadeerstatning etter å ha pådratt seg en alvorlig ryggskade på fotballbanen. Høyesterett konkluderte med at skaden ble påført i forbindelse med arbeid, og at den måtte regnes som en yrkesskade etter folketrygdløven § 13-3.²⁷ Det ble dermed slått fast at fotballspillere kan ta del i det offentlige trygdesystemet på lik linje med andre arbeidstakere.

I Notodden-dommen²⁸ ble to av Notoddens spillere sagt opp på grunn av at klubbens økonomi var vesentlig svekket i forhold til realistisk oppsatt budsjett. Høyesterett konkluderte raskt med at klubbens økonomi var dårlig.²⁹ Det ble med Notodden-dommen slått fast at fotballspillere selv i Adeccoligaen og 2. divisjon er arbeidstakere med oppsigelsesvern, og at klubbens dårlige økonomi ikke er en saklig grunn til oppsigelse.

²⁷ Lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd.

²⁸ Rt. 2012 s. 168

²⁹ Rt. 2012 s. 168 avsnitt 63

Temaet kan videre plasseres innenfor EØS-retten. Det ble i Bosman-dommen slått fast at profesjonell fotball var en del av EUs indre marked, og at fotballspillere etter utløpet av sin kontrakt hadde rett til å skifte klubb vederlagsfritt innen EØS-området. Den daværende EF-traktatens artikkel 48 om fri bevegelighet for arbeidstakere tilsvarer artikkel 28 i EØS-avtalen, slik at virkningen av domstolens avgjørelse også må gjelde for EØS-avtalens vedkommende. Dommens prinsipper har ikke bare hatt innflytelse på fotballspilleres rettigheter, men også rettigheter og plikter for øvrige profesjonelle idrettsutøvere i Europa.

Med Bosman-dommen ble EUs institusjoner i større grad enn tidligere satt til å påse at idrettsjussen er i samsvar med EU-retten, ved å sørge for at EU-traktatens grunnleggende prinsipper også respekteres innenfor idretten.

Bosman-dommen slo fast at prinsippet om fri bevegelighet må tolkes vidt. Den frie bevegelighet innebærer en rett til å arbeide i et annet EØS-land, ikke bare en rett til å kunne reise inn i en stat uten frykt for å bli utvist. Etter at den nye EU-traktaten, Lisboa-traktaten, trådte i kraft 1. desember 2009 ble idrettens posisjon i EU/EØS-retten traktatfestet, jf. Lisboa-traktaten artikkel 165.

I hovedsak må imidlertid oppgavens tema plasseres innenfor området idrettsjus – som fortsatt er en lite utbredt rettsdisiplin i Norge. Idrettsjus er i større grad anerkjent som egen rettsdisiplin internasjonalt, for eksempel ved juristutdanningene i Danmark, Australia og England. I Norge finnes faget «Idrettsjus» ved studiet Sports Management ved Høyskolen i Molde og Norges Idrettshøgskole, men ikke ved juristutdanningene i Oslo, Bergen og Tromsø.

I 2001 skrev Kenneth A. Leren avhandling om et lignende tema, *Fotballspillerens klubbskifte – juridiske og sportslige implikasjoner*. Denne ble senere utgitt som bok. Lerens bok kom imidlertid ut for 11 år siden, slik at det vil være rom for en ny vurdering av noen av overgangsreglene. I oppgavens hoveddel vil de overgangsregler som har blitt til eller endret seg som en følge av Bosman-dommen bli behandlet.

1.2. Rettskildebildet

1.2.1. Overgangsregler

1.2.1.1. Det internasjonale fotballforbundet³⁰

FIFA ble grunnlagt i 1904, og er en sammenslutning av 209 nasjonale fotballforbund, herunder Norges Fotballforbund (NFF). FIFA har dermed flere medlemmer enn FN³¹, da FIFA anerkjenner flere ikke-suverene stater som medlemmer.³² Bare ni suverene stater er ikke medlemmer av FIFA.³³ FIFA arrangerer blant annet Verdensmesterskapet, Confederations Cup og VM for klubblag.

FIFA er fotballens øverste organ, og har som formål å være den lovgivende, utøvende og dømmende makt i internasjonal fotball, jf. FIFA-statuttene artikkel 2 bokstavene c, d og e. FIFAs medlemmer er forpliktet til å opptre i samsvar med de lover, forskrifter og instruksjoner som blir vedtatt av FIFAs organer, jf. statuttene artikkel 13 første ledd.

En forutsetning for at spillernes klubbskifter skjer i ordnede former, er at det foreligger konkrete regler som klubber og spillere kan forholde seg til. FIFA har derfor utarbeidet overgangsregler som skal gjelde for overganger over landegrensene (RSTP).³⁴ RSTP er den primære kilden for regler som regulerer overganger over landegrensene, jf. RSTP artikkel 1 første ledd.

For overganger mellom klubber i samme nasjonale forbund utarbeider forbundene sine egne regler. De enkelte forbunds reglement skal være i samsvar med FIFAs regelverk, men skal også utformes i tråd med de enkelte lands egne lover, jf. RSTP artikkel 1 annet og tredje ledd.

Fra midten av 1990-tallet mottok EU-kommisjonen flere klager vedrørende de dagjeldende overgangsreglene, og en granskning av regelverket ble iverksatt i 1998. Dette resulterte i at de nåværende overgangsreglene ble vedtatt i 2001.³⁵ EU-kommisjonen hadde tidligere holdt

³⁰ Fédération Internationale de Football Association, FIFA.

³¹ Forente Nasjoner, 193 medlemmer

³² Herunder de fire landene som utgjør Storbritannia og blant annet Palestina.

³³ Monaco, Storbritannia, Vatikanstaten, og stillehavsøystatene Mikronesia, Marshalløyene, Kiribati, Tuvalu, Palau og Nauru.

³⁴ FIFAs Regulations for the Status and Transfer of Players.

³⁵ Regelverket er endret, oppdatert og supplert ved flere anledninger. Siste utgave er fra 2012.

fotballen utenfor EUs indre marked, men Bosman-dommen førte til at Kommisjonen måtte avklare fotballens status som kommersiell aktivitet.

Det ble etter granskningen inngått avtale mellom EU-kommisjonen og FIFA og Det europeiske fotballforbundet (UEFA) om flere generelle prinsipper som skulle legges til grunn ved utformingen av nye overgangsregler. Et ønske med de nye reglene var å skape stabile kontraktsforhold for både spillere og klubber, og flere av de generelle prinsippene knytter seg til denne stabiliteten.³⁶

Med grunnlag i prinsippene som ble fastsatt i forhandlingene med Kommisjonen, utarbeidet FIFA nye overgangsregler. Ved en eventuell motstrid mellom de nasjonale regler og FIFAs overgangsregler, går FIFAs regler foran, jf. FIFAs statutter artikkel 4 nr. 3, hvor det slås fast at NFF er underlagt FIFAs regelverk.

1.2.1.2. Det europeiske fotballforbundet³⁷

UEFA ble grunnlagt i 1954, og er medlem av FIFA. Forbundet har 53 medlemmer, de fleste fra Europa.³⁸ UEFA arrangerer blant annet Europamesterskapet for sine medlemsland, flere europacuper og ungdomsturneringer. De øvrige verdensdeler har også sine regionale fotballforbund: AFC³⁹ i Asia, CAF⁴⁰ i Afrika, CONCACAF⁴¹ i Nord- og Mellom-Amerika samt Karibien, CONMEBOL⁴² i Sør-Amerika og OFC⁴³ i Oseania.

UEFA deltok i FIFAs forhandlinger med EU-kommisjonen ved utarbeidelsen av RSTP i 2001, og har således medvirket til de overgangsreglene vi har i dag. UEFA har imidlertid ikke egne overgangsregler, men har utarbeidet regler for sine turneringer. I disse er det inntatt bestemmelser som viser til RSTP, blant annet reglene om registrering av spillere til

³⁶ Outcome of discussions between the Commission and FIFA/UEFA on FIFA Regulations on international football transfers 2001, http://europa.eu/rapid/press-release_IP-01-314_en.htm (Sist lest 02.05.2013)

³⁷ Union of European Football Associations.

³⁸ Armenia, Aserbajdsjan, Georgia, Israel og Kasakhstan er medlemmer, men ligger i Asia. Russland og Tyrkia er delt mellom Asia og Europa, men er medlemmer i UEFA. Storbritannia er, som i FIFA, i seg selv ikke medlem, men både England, Wales, Skottland og Nord-Irland er medlemmer.

³⁹ Asian Football Confederation

⁴⁰ Confederation of African Football

⁴¹ Confederation of North, Central American and Caribbean Association Football

⁴² Confederación Sudamericana Fútbol

⁴³ Oceania Football Confederation

turneringene og lokalt utviklede spillere, jf. for Champions Leagues vedkommende Regulations of the UEFA Champions League henholdsvis artikkel 18 og vedlegg VIII.

Videre spiller UEFA en rolle ved at deres *Players' Status, Transfer and Agents and Match Agents Committee* skal bistå FIFA i tvister om overgangssaker, jf. UEFA Organisational Regulations artikkel 31 første ledd bokstav a.

1.2.1.3. Norges Fotballforbund

NFF ble stiftet 30. april 1902, og er Norges største særiddrettsforbund. Forbundet er en uavhengig medlemsorganisasjon som skal sikre at toppfotballen og breddefotballen blir forvaltet på best mulig måte. NFF er det øverste fotballorgan for sine medlemsklubber.

Forbundet har i utgangspunktet eksklusiv lovgivningsmyndighet innenfor nasjonal fotball, så lenge deres regler er innenfor rammene til de internasjonale fotballforbundene. NFFs regler må også være i samsvar med Norges Idrettsforbunds regelverk. Norges Idrettsforbund er det øverste organ for norsk idrett.

NFFs overgangsreglement⁴⁴ regulerer overganger mellom klubber som er medlemmer av NFF. Reglementet bygger i stor grad på FIFAs overgangsregler, og for overganger til eller fra klubber i utlandet er det FIFAs regler som får anvendelse. Som vist ovenfor skal også FIFAs regler få anvendelse dersom det oppstår motstrid mellom de norske overgangsreglene og FIFAs regler.

1.2.2. Særskilt om forarbeider

En utfordring ved tolkningen av overgangsreglene, er at det ikke foreligger offentlig tilgjengelige forarbeider slik vi kjenner det fra tradisjonell norsk rettskildelære.

Det er imidlertid skrevet en kommentarutgave til FIFAs overgangsregler som kan bidra til tolkningen av reglementets ordlyd.⁴⁵ Kommentarutgaven minner om de kommentarutgaver vi

⁴⁴ www.lovdatabasen.no/nff/overgangsreglement.html (Sist lest 02.05.2013)

⁴⁵

http://www.fifa.com/mm/document/affederation/administration/51/56/07/transfer_commentary_06_en_1843.pdf (Sist lest 02.05.2013)

finner til norske lover. Bestemmelsene i RSTP er kommentert med henvisninger til andre artikler, domsreferanser og enkle forklaringer.

En tilsvarende kommentarutgave finnes ikke til de norske overgangsreglene. Det er imidlertid slått fast at både RSTP og kommentarutgaven kan fungere som forarbeider til NFFs regler, jf. Eidsivating lagmannsretts dom i sak mellom Lillestrøm og FC Lyn Oslos konkursbo.⁴⁶ Denne saken handlet om hvorvidt Lyns konkursbo hadde krav på utdanningskompensasjon for spillere som ble sagt opp av konkursboet etter konkurransen, for så å signere kontrakt med Lillestrøm. Lagmannsretten kom til at konkursboet hadde krav på utdanningskompensasjon for spillerne på tilsvarende måte som ordinære fotballklubber.⁴⁷

Medlemsforbundene i FIFA er representert på FIFA-kongressen, som er FIFAs lovgivende organ, jf. FIFA-statuttene artikkel 21 nr. 1. Lovgivende myndighet i norsk fotball er forbundstinget, jf. NFFs lov § 1-2 første ledd.⁴⁸ Klubbene i Norge utgjør medlemmene i NFF.

Dermed kan overgangsreglene ses på som avtaler mellom forbundene på lignende måte som traktater og konvensjoner er avtaler mellom stater. Av denne grunn kan tolkningsprinsippene som gjelder i traktatretten være retningsgivende for tolkningen av overgangsreglene.

Retningslinjer for tolkning av traktater fremgår av Wien-konvensjonen om traktatretten av 23. mai 1969 artiklene 31 til 33. Hovedbestemmelsen er artikkel 31 første ledd, som har slik ordlyd:

“A treaty shall be interpreted in good faith in accordance with the ordinary meaning to be given to the terms of the treaty in their context and in the light of its object and purpose.”

Etter den objektive tolkningsteori er ordlyden utgangspunktet for tolkningen.⁴⁹ Med Wien-konvensjonen og den objektive tolkningsteori som grunnlag vil derfor overgangsreglenes ordlyd måtte være det avgjørende ved tolkning av reglene.

⁴⁶ LE-2012-150735

⁴⁷ Mer om utdanningskompensasjon i avsnitt 2.3.3.

⁴⁸ Norges Fotballforbunds lov, www.lovdatab.no/nff/nffloven.html (Sist lest 02.05.2013)

⁴⁹ Jf. Morten Ruud og Geir Ulfstein, *Innføring i folkerett*, 3. utgave, Oslo 2004 s. 92.

Tidligere praksis vil også kunne være til stor hjelp for tolkningen av overgangsreglementet. Den mest relevante praksisen på dette området kommer fra FIFAs voldgiftsrett (DRC), den internasjonale voldgiftsretten for idrett (CAS) og NFFs doms- og sanksjonsutvalg.

1.2.3. FIFA Dispute Resolution Chamber⁵⁰

DRC er FIFAs egen voldgiftsrett, og løser arbeidsrettslige tvister mellom spillere og klubber. DRC skal avgjøre saker som er beskrevet i RSTP artikkel 22 a), b), d) og e), jf. RSTP artikkel 24 første ledd. Dette innebærer saker som omhandler stabilitet i kontraktsforhold, jf. a), arbeidsrettslige tvister mellom klubb og spiller, jf. b), tvister som omhandler utdanningskompensasjon eller solidaritetskompensasjon når klubbene tilhører ulike nasjonale forbund, jf. d), og tvister om solidaritetskompensasjon når klubbene tilhører samme nasjonale forbund, jf. e). Både spillere og klubber er representert i DRC, som ledes av engelske Geoff Thompson, tidligere formann i FA og visepresident i både FIFA og UEFA.

I 2009 avgjorde DRC en sak som fikk mye medieoppmerksomhet. Den engelske toppklubben Chelsea, som i flere år hadde vært blant de mest aktive klubbene på overgangsmarkedet etter at russiske Roman Abramovitsj kjøpte klubben, ble nektet å kjøpe spillere i de to påfølgende overgangsvinduene. Grunnlaget var overgangen til 16 år gamle Gaël Kakuta fra franske Lens to år tidligere. Chelsea hadde kontaktet Kakuta uten å kontakte spillerens klubb først og ble derfor dømt av DRC. Kakuta ble utestengt i fire måneder fordi han hadde brutt kontrakten med Lens, og ble sammen med Chelsea solidarisk ansvarlig for å betale 130 000 euro til Lens, med hjemmel i RSTP artikkel 17.⁵¹

Avgjørelser fra DRC kan ankes til CAS, jf. RSTP artikkel 24 tredje ledd. Chelsea anket Kakuta-saken til CAS, og fikk medhold. CAS viste til at klubbene var enige om at spillerens kontrakt med Lens var ugyldig, slik at Kakuta ikke kunne ha brutt den, og Chelsea kunne dermed ikke ha bidratt til at noen kontrakt ble brutt.⁵² Overgangsnekten ble derfor opphevet.

⁵⁰

<http://www.fifa.com/aboutfifa/organisation/footballgovernance/disputeresolutionsystem/disputeresolutionchamber> (Sist lest 02.05.2013)

⁵¹ <http://www.fifa.com/aboutfifa/organisation/administration/news/newsid=1097777/index.html> (Sist lest 02.05.2013)

⁵² <http://news.bbc.co.uk/sport2/hi/football/teams/c/chelsea/8499169.stm> (Sist lest 02.05.2013).

1.2.4. Den internasjonale voldgiftsretten for idrett⁵³

CAS er en internasjonal voldgiftsrett, opprettet i 1984, som skal løse tvister innen idretten. CAS' kompetanse i fotballrelaterte saker går frem av FIFAs statutter, artiklene 66, 67 og 68. FIFA anerkjenner CAS som en uavhengig voldgiftsrett, og fastslår at bestemmelsene i CAS Code of Sports-Related Arbitration skal gjelde for CAS' behandling av tvister, jf. FIFA-statuttene artikkel 66 første ledd. CAS skal i hovedsak anvende de ulike FIFA-reglementer, og eventuelt sveitsisk lov i sin behandling, jf. artikkel 66 annet ledd.

Etter artikkel 67 første ledd skal klager på FIFA-organenes beslutninger fremsettes CAS innen 21 dager etter at parten er underrettet om vedtaket. FIFA og FIFAs medlemmer skal alle anerkjenne CAS som en uavhengig rettsinstans og sørge for at deres medlemmer, herunder spillere og funksjonærer, overholder vedtak fattet av CAS, jf. artikkel 68 første ledd.

En sak som illustrerer hvor viktig avgjørelser fra CAS kan være for fotballen, er Matuzalém-saken fra 2007.⁵⁴ Brasilianske Matuzalém sa opp sin kontrakt med ukrainske Shakhtar Donetsk før den utløp, fordi klubben ikke ville selge ham til italienske Palermo.⁵⁵ 14 dager senere signerte Matuzalém for spanske Real Zaragoza. I spillerens kontrakt var det fastsatt en klausul om at en kjøpende klubb måtte ut med minimum 25 millioner dollar for å sikre seg brasilianeren.⁵⁶ Dette beløpet krevde nå Shakhtar fra spilleren og hans nye klubb.

DRC slo fast 2. november 2007 at spilleren og Zaragoza var solidarisk ansvarlig for å betale Shakhtar en erstatning, i henhold til klausulen, pålydende 6,8 millioner euro.⁵⁷ Avgjørelsen ble anket inn for CAS, som kom med sin avgjørelse 19. mai 2009.

CAS viste i sin avgjørelse til at det alminnelige avtalerettslige utgangspunkt om at avtaler skal holdes, *pacta sunt servanda*, gjelder også for fotballens overgangsregler.⁵⁸ CAS konkluderte med at retten måtte utmåle et erstatningsbeløp av allmennpreventiv karakter.⁵⁹

⁵³ Court of Arbitration for Sport (CAS).

⁵⁴ CAS 2008/A/1519 og CAS 2008/A/1520, http://www.tas-cas.org/d2wfiles/document/3229/5048/0/Award%201519-1520%20internet_.pdf (Sist lest 02.05.2013)

⁵⁵ Om spillernes mulighet til å tre ut av kontrakten før tiden, se avsnitt 2.3.2.

⁵⁶ Ca. 20 millioner euro pr. 02.05.2013.

⁵⁷ http://www.fifa.com/mm/document/affederation/administration/117623_43278.pdf (Sist lest 02.05.2013)

⁵⁸ CAS 2008/A/1519 og CAS 2008/A/1520 avsnitt 81.

⁵⁹ Avsnitt 82.

Parten som utsettes for et ensidig kontraktsbrudd, i dette tilfellet Shakhtar Donetsk, måtte bli stillet som om avtalen ikke var brutt. Dermed ble erstatningen satt til 6,8 millioner euro, som var tilnærmet det samme som italienske Palermo i utgangspunktet ønsket å betale for spillerens tjenester. Avgjørelsen fikk stor betydning fordi den endelig slo fast betingelsene for å tre ut av en kontrakt og satte dermed til side den banebrytende Webster-dommen fra 2008.

Webster-saken hadde et lignende faktum som Matuzalém-saken, men her fikk spilleren bryte kontrakten ved å betale en kompensasjon tilsvarende den lønn han hadde krav på i sin resterende kontraktstid med skotske Hearts.⁶⁰ I Matuzalém-dommen ble det dermed slått fast at også andre kriterier enn spillerens lønn er avgjørende for utmåling av kompensasjonen, og at hvert enkelt tilfelle må vurderes konkret. En ytterligere forskjell i faktum var at Webster skal ha hatt et dårlig forhold til klubbens ledelse, mens Matuzalém var kaptein og toppskårer for Shakhtar.

1.2.5. NFFs doms- og sanksjonsutvalg⁶¹

Doms- og sanksjonsutvalget behandler straffesaker etter straffebestemmelsene i NFF-loven kapittel 11, sanksjonssaker etter sanksjonsreglementet og protestsaker etter kampreglementets kapittel 14, jf. § 6-3 annet ledd.

NFFs sanksjonsreglement gjelder sanksjoner ved overtredelse av kamp- og konkurransereglene, jf. sanksjonsreglementet § 1-1 første ledd første punktum. Kamp- og konkurransereglementet omfatter en rekke reglement, herunder overgangsreglene, jf. sanksjonsreglementet § 1-1 første ledd annet punktum syvende strekpunkt. Tvister mellom norske klubber om NFFs overgangsreglement skal dermed behandles av doms- og sanksjonsutvalget. Avgjørelser fra doms- og sanksjonsutvalget kan ankes til NFFs ankeutvalg, jf. NFF-loven § 6-5 og sanksjonsreglementet § 6-1 jf. § 6-2.

1.3. Plan for den videre fremstilling

I stor grad blir det redegjort for Bosman-dommen og konsekvensene dommen fikk. Det vil i denne sammenheng vises hvordan situasjonen var før Bosman-dommen, og hva som var bakgrunnen for saken.

⁶⁰ CAS 2007/A/1298, CAS 2007/A/1299 og CAS 2007/A/1300

⁶¹ <http://www.fotball.no/toppmeny/Om-NFF/Utvalg/#DomsogSanksjon> (Sist lest 02.05.2013)

Bosman-dommen førte med seg flere umiddelbare ettervirkninger av rettslig, faktisk og fotballmessig art. Disse blir illustrert gjennom eksempler fra praksis og endringer i regelverk.

Noen av dommens ettervirkninger var ikke tilsiktet, og det måtte gjøres ytterligere endringer i regelverket. Flere av endringene belyses i avsnitt 2.3., herunder reglene om utdanningskompensasjon og om lokalt utviklede spillere.

Avslutningsvis vurderes det hvorvidt noe i dagens overgangsreglement strider mot Bosman-dommens premisser, og om de endringer dommen førte med seg har vært positive eller negative.

2. Bosman-dommen

2.1. Presentasjon av Bosman-dommen

2.1.1. Domstolens avgjørelse

Den belgiske fotballspilleren Jean-Marc Bosman spilte i 1990 for RC Liège i den belgiske toppserien. Avtalen Bosman inngikk med klubben i 1988 var hans første profesjonelle kontrakt. Han hadde tidligere vært kaptein på det belgiske ungdomslandslaget, men ble mot slutten av 1980-tallet ansett som en middelmådig spiller.

Inkludert bonuser tjente Jean-Marc Bosman rundt 120 000 belgiske franc i måneden gjennom sin kontrakt med RC Liège. Kontrakten med klubben utløp i mai 1990. Klubber i det belgiske fotballforbundet var på den tiden forpliktet til å tilby spillerne sine ny kontrakt. RC Liège tilbudte dermed Bosman en ny ettårskontrakt, med en reduksjon i lønn til den fastsatte minstelønn på 30 000 belgiske franc. Bosman nektet å akseptere en slik lønnsreduksjon, og klubben gjorde spilleren tilgjengelig for salg. RC Liège krevde over 11 millioner belgiske franc i overgangssum fra interesserte klubber. Ingen klubber forsøkte å kjøpe spilleren, og Bosman tok derfor initiativ på egen hånd.

Bosman kontaktet US Dunkerque, en klubb på nest øverste nivå i fransk fotball. Her inngikk han kontrakt 30. juni 1990, med en grunnlønn på 90 000 belgiske franc per måned. Tre dager tidligere hadde Dunkerque og RC Liège blitt enige om vilkårene for overgangen. Bosman

skulle leies ut for ett år, og Dunkerque hadde opsjon på å kjøpe ham etter utlånsperioden. Den franske klubben skulle betale 1,2 millioner belgiske franc for lånet, og ytterligere 4,8 millioner belgiske franc ved et eventuelt kjøp.

Bosmans belgiske klubb mistenkte imidlertid at den franske klubben slet økonomisk, og fryktet dermed at franskmennene ikke kom til å betale for overgangen. Derfor anmodet Liège aldri det belgiske fotballforbundet om å utstede Bosmans spillerlisens, og overgangen kunne ikke gjennomføres.

Etter FIFAs daværende regelverk var en overgang mellom to klubber avhengig av at spillerens lisens ble overført fra den gamle klubben til den nye. Den nye klubben kunne ikke registrere og bruke spilleren før lisensen var overført, og spillerens gamle klubb ville nekte å overføre lisensen til den nye klubben før overgangsvederlaget var betalt.

I stedet tilbudte Liège en ny kontrakt til Bosman, på samme vilkår som han allerede hadde avslått. Spilleren avslo, og klubben utestengte ham i ett år. Dette hadde klubben anledning til etter de belgiske regler, og etter praksis fra belgisk fotball. Utestengelsen trådte i kraft 1. august 1990.

En uke senere anla Bosman erstatningssak mot klubben og forbundet for byretten i Liège. Spilleren la ned påstand om at overgangsreglene stred mot den dagjeldende EF-traktatens artikkel 48. Byretten påla klubben å betale spillerens lønn mens han søkte etter en ny klubb å spille for.

Bosman skrev under en kontrakt med Saint-Quentin, som spilte på samme nivå som Dunkerque. Allerede i løpet av Bosmans første sesong i klubben ble kontrakten hevet, og han fikk ikke kontrakt med en ny klubb før i februar 1992. Da signerte han for Saint-Denis fra Paris. Også denne kontrakten ble avbrutt før den utløp, og det kunne se ut som om spilleren var gjenstand for en boikott fra klubber som normalt ville signere en spiller av hans kaliber.

11. juli 1992 fastslo byretten at RC Liège hadde handlet rettsstridig når de hindret Bosman i å melde overgang til Dunkerque, og klubben ble pålagt å betale spilleren erstatning.

For å få en avklarende og betryggende forståelse av EF-traktatens bestemmelser innga byretten anmodning til EF-domstolen om prejudisiell avgjørelse vedrørende fortolkning av EF-traktatens artikler 48, 85 og 86 i relasjon til transfersystemet, og særlig stillingen til kontraktløse spillere. I mai 1993 lyktes Bosman å inngå kontrakt med den belgiske 3. divisjonsklubben ROC Charlerois.

RC Liège anket byrettens dom til appellretten i Liège, som stadfestet dommen 1. oktober 1993. Appellretten innga også anmodning til EF-domstolen for å få prøvet legitimiteten av hele transfersystemet som sådan. Etter krav fra spilleren ba de også EF-domstolen om å prøve lovligheten av reglene som begrenset adgangen til å bruke utenlandske spillere. RC Liège anket senere til Belgias høyeste rettsinstans Cour de Cassation, men denne ble forkastet under henvisning til at saken skulle prosederes for EF-domstolen.

EF-domstolen fikk to spørsmål fra appellretten i Liège:

«Skal artiklene 48, 85 og 86 i Roma-traktaten av 25. mars 1957 tolkes som at

- a) De forhindrer en fotballklubb fra å kreve og motta betaling av en pengesum fra en annen klubb når én av klubbens spillere, hvis kontrakt er utløpt, ønsker å spille for den annen klubb?*
- b) De forhindrer de nasjonale og internasjonale idrettsforbundene eller organisasjonene i å ha i sine respektive reglement bestemmelser som begrenser adgangen til deres turneringer, i deres regi, for utenlandske spillere som er statsborgere i en EF-stat?»*

Prosessen som ledet frem til Bosman-dommen var en uunngåelig følge av bestemmelsene nedfelt i EFs, og senere EUs, traktatverk. Med bakgrunn i alminnelige kontrakts- og avtalerettslige grunnsetninger om at man er fri fra sine forpliktelser når en kontrakt er oppfylt eller utløpt, var det nødvendig med en rettslig prøving av UEFAs bestemmelser som tilsa det motsatte. Har man først fullført en kontrakt, må det være rimelig at spilleren i ettertid står fritt til å inngå kontrakt med en annen klubb.

15. desember 1995 avsa EF-domstolen slik dom i Bosman-saken:

«1. Artikkel 48 i EF-traktaten utelukker bruken av regler utstedt av idrettsorganisasjoner, hvoretter en profesjonell fotballspiller som er borger av en medlemsstat, ikke ved kontraktsutløp med en klubb, kan ansettes av en klubb i et annet medlemsland hvis ikke den senere klubben betaler den tidligere klubben overgangsvederlag eller trenings- eller utviklingsvederlag.

2. *Artikkel 48 i EF-traktaten utelukker bruken av regler utstedt av idrettsorganisasjoner, hvoretter i kamper i turneringer de organiserer, klubber kun kan benytte et begrenset antall spillere som er borgere i et annet medlemsland.*

3. *Den direkte effekt av artikkel 48 kan ikke henvises til i forhold til krav som relaterer seg til overgangsvederlag eller trenings- eller utviklingsvederlag som allerede er betalt eller forpliktelser som oppstod før dommens dato, unntatt fra dette de som har tatt rettslige skritt eller anført ekvivalent påstand etter anvendelig nasjonal rett før denne dato.»*

Jean Marc Bosman ble i 1998 tilkjent en erstatning fra det belgiske fotballforbundet for at karrieren ble ødelagt og avsluttet for tidlig som følge av saken, pålydende 312 000 pund.⁶²

2.1.2. Situasjonen før Bosman-dommen⁶³

2.1.2.1. Belgiske overgangsregler

Det belgiske fotballforbundet hadde i tiden før Bosman-saken overgangsregler som skilte seg ut ved at de var mer restriktive enn ellers i Europa. De belgiske reglene ble til i sin daværende form i 1983, og to kriterier måtte være oppfylt for at en spiller var berettiget til å delta i forbundets turneringer.

Kriteriene gikk ut på at en spiller måtte ha et tilhørighetsforhold til både forbundet og en klubb for å være spilleberettiget. Det belgiske fotballforbundet anså en spillerovergang som en transaksjon hvor en av spillerne som tilhørte forbundet skiftet klubb. I dag anses overganger som et rent klubbskifte uten at fotballforbundet har noe eierforhold i spilleren.

For overganger ut av Belgia vil tilhørigheten til det belgiske forbundet også endres, slik at kriteriene og definisjonen således bare gjaldt innenlandske overganger. Bosman skulle i utgangspunktet lånes ut til franske Dunkerque – og fortsatt eies av RC Liège – slik at han fortsatt ville ha tilhørigheten til det belgiske forbundet i behold.

Belgias fotballforbund skilte mellom tre typer overganger. Den første var såkalt tvunget overgang, hvor spilleren og hans nye klubb måtte samtykke, mens det ikke var nødvendig

⁶² <http://news.bbc.co.uk/2/hi/sport/football/240451.stm> (Sist lest 02.05.2013).

⁶³ Jf. til det følgende, Leren kapittel 4.

med samtykke fra hans opprinnelige klubb. Den andre typen overgang var den såkalte frie overgang, hvor samtykke fra alle tre parter var forutsatt. Den tredje typen overgang var overgang via administrativ vei, som ga forbundet anledning til å gripe inn under særlige omstendigheter. Sistnevnte overgangstype var ikke aktuell i Bosman-saken.

For profesjonelle spillere underlagt det belgiske fotballforbundet var det fastsatt en minimumslønn på 30 000 belgiske franc per måned, og alle profesjonelle kontrakter skulle løpe i minimum ett år, maksimalt fem år. Utløpsdatoen for alle kontrakter skulle være satt til 30. juni, og klubbene var forpliktet til å tilby ny kontrakt innen 26. april i spillerens siste kontraktsår. Ble ikke spilleren tilbudt ny kontrakt innen denne dato, fikk han status som amatør fra 1. mai, og han kunne forlate klubben på tvungen overgang, som skissert over.

Bosmans klubb tilbudte ny kontrakt innen fristen, og hadde dermed anledning til å plassere spilleren på overgangslisten med et prisforlangende på i underkant av 12 millioner belgiske franc. For amatører var maksimalprisen 1 million belgiske franc, og ved at Liège oppfylte sine forpliktelser med tanke på å tilby ny kontrakt, kunne de kreve en vesentlig høyere overgangssum for spilleren. Spilleren kunne avslå klubbens kontraktstilbud, men det innebar at han automatisk ble satt på overgangslisten. Denne overgangslisten måtte være fotballforbundet i hende senest 30. april.

Innen utgangen av mai hadde overgangslistede spillere anledning til å oppnå en tvungen overgang. Slik overgang forutsatte enighet mellom spilleren og hans nye klubb, samt at den nye klubben betalte et fastsatt overgangsvederlag til spillerens tidligere klubb.

Overgangsvederlaget ble beregnet ut fra at spillerens årlige bruttoinntekt ble multiplisert med en fastsatt kvotient mellom to og 14. Kvotienten ble fastsatt etter spillerens alder, og for en spiller på Bosmans alder, 26 år, utgjorde vederlaget 10 ganger hans årlige bruttoinntekt.

Fra 1. juni til 25. juli kunne det forhandles fritt om overgangsvederlaget. Dersom spilleren ikke var solgt innen 25. juli, måtte klubben tilby en ny kontrakt til spilleren, på de samme vilkår som den de tilbudte i april.

Gikk ikke spilleren med på denne kontrakten heller, kunne klubben innen 1. august sørge for at han ble suspendert ut sesongen. Ble spilleren ikke suspendert, fikk han status som

amatørspiller. RC Liège sørget for at Bosman ble suspendert fra 1. august. I suspensjonsperioden skulle det igjen forhandles om ny kontrakt, og dersom det ikke ble oppnådd enighet ville spilleren bli suspendert i ytterligere én sesong. Etter to sesonger som suspendert, ville spilleren bli betegnet som amatør, og kunne skifte klubb for 1 million belgiske franc.

2.1.2.2. Internasjonale overgangsregler

Også reglene for internasjonale overganger så annerledes ut i tiden før Bosman-saken.

UEFAs regler ble trukket inn i saken fordi Bosman ville sette fokus på spillernes muligheter til en overgang til en utenlandsk klubb. UEFAs regler fremgikk av dokumentet «Prinsipper for samarbeidet mellom UEFAs medlemsforbund og deres klubber», og ble vedtatt i 1990.

Spillere hadde ved kontraktens slutt fri adgang til å inngå en ny kontrakt med en klubb etter eget valg, ikke ulikt dagens ordning. Spillerens tidligere klubb hadde krav på «utviklings- eller treningskompensasjon» fra hans nye klubb. Dette kan minne om dagens ordning med utdanningskompensasjon. Ordningene gikk ut på at det skulle betales treningsgodtgjørelse ved spillerens første klubbskifte, mens det var spillerens videre utvikling som var formålet bak godtgjørelseskrav ved senere overganger.

Disse reglene var imidlertid av ren subsidiær karakter, ved at de kun ble benyttet av UEFAs ekspertorgan for å fastsette tvingende vederlag når klubbene ikke ble enige, noe som skjedde svært sjelden. I de fleste tilfeller skjedde overganger etter at klubbene ble enige, og overgangssummen var avhengig av denne enigheten.

Det var bare i tilfeller hvor en kontrakt var utløpt at det ble behov for en avgjørelse fra UEFAs ekspertorgan. Klubben som spilleren hadde kontrakt med hadde uansett anledning til å holde på spilleren, og måtte ikke selge selv om andre klubber la inn bud på ham. Derfor ble UEFAs ekspertorgan bare benyttet i overganger hvor spilleren hadde gått ut kontraktstiden i sin klubb.

Etter de dagjeldende regler hadde klubbene under visse omstendigheter anledning til å kreve penger for en spiller selv om kontrakten hadde utløpt. Dette var når klubben hadde gjort et

forsøk på å beholde spilleren i klubben ved å tilby ham en ny kontrakt. Selv om spilleren avslo denne, og således stod uten kontrakt, kunne klubben altså kreve vederlag for å slippe ham til en annen klubb.

Det var imidlertid mulighetene for en overgang som var i Bosmans interesse, ikke kravet om overgangsvederlag. Bosman mente at UEFAs regler på samme måte som de belgiske var for restriktive, og at de var bygget på en forutsetning om at den interesserte klubbs ønske om å sikre seg spilleren ville skyggelegge kravet om kompensasjon, enten denne var et resultat av enighet mellom partene eller fastsatt av UEFAs ekspertutvalg.

Ut fra UEFAs beregningsmetode ville man havnet på et beløp tilsvarende 8 ganger spillerens bruttoinntekt når spilleren var mellom 25 og 26 år, ca. 8,5 millioner belgiske franc i Bosmans tilfelle. De belgiske reglene innebar til sammenligning at prisen ble 10 ganger bruttoinntekten. Dersom klubbene ikke godtok avgjørelsen om overgangsvederlag fra UEFA, ville spilleren fortsatt tilhøre sin gamle klubb.

I det franske fotballforbundets overgangsregler fantes det en regel om at klubber utenfor EU måtte betale dobbelt så mye som franske klubber for å signere en spiller. Dette gjaldt i de tilfeller når klubbene ikke klarte å bli enige om overgangsvederlaget, og forbundet måtte fastsette en sum. Tanken bak en slik bestemmelse er tydelig: Å gjøre det lettere for franske klubber å konkurrere med utenlandske klubber om spillere fra franske klubber. Kriteriet «utenfor EU» dekket imidlertid ikke de store ligaene i Europa, slik at regelen mistet mye av sin tyngde.

En overgang på tvers av landegrensene forutsatte at partene ble enige om alle økonomiske forpliktelser, herunder overgangsvederlag. Var en slik avtale ikke inngått, kunne ikke spilleren spille for sin nye klubb. Spilleren kunne suspenderes for inntil to år, og en slik suspensjon kunne i de mest ekstreme tilfeller bety slutten på en spillers karriere.

Beregning av overgangssum var ikke alltid like lett, ettersom det eksisterte unntak fra hovedreglene i alle de nasjonale reglene. Ett grunnleggende prinsipp eksisterte imidlertid overalt: Selv etter at en kontrakt var utløpt hadde klubbene anledning til å kreve penger for spillerne sine.

FIFAs daværende bestemmelser hindret spillere å forlate sitt nasjonale forbund så lenge han var bundet av sin kontrakt, og av sin klubb, liga eller nasjonale forbunds bestemmelser, uavhengig av hvor strenge disse måtte være.

En eventuell overgang forutsatte at det nasjonale forbundet utstedte et overgangssertifikat. I dette skulle det bekreftes at alle forpliktelser av økonomisk art, som betaling av overgangsvederlag, var oppfylt. Spillerens kommende nasjonale forbund kunne ikke hjelpe spilleren eller hans nye klubb ved å gjøre ham spilleberettiget der. Så lenge sertifikatet fra spillerens tidligere forbund ikke var utstedt, var det ingenting som kunne gjøres.

I realiteten var det dermed reglene i spillerens forbund som var avgjørende for spillerens muligheter til klubbkifte. FIFA hadde ingen hjemmel til å overprøve de nasjonale forbundenes regler, selv om de slo negativt ut eller var sprikende sammenlignet med andre nasjonale forbund.

2.1.2.2. Begrensning i utenlandske spillere

Det var ikke bare i forbindelse med spilleres klubbkifte at reglene var strengere før Bosman-dommen enn det de er i dag. Før Bosman fantes det både strenge, og ulike, regler for hvor mange utlendinger det var anledning for klubbene å bruke. Begrepet «utenlandsk» ble imidlertid tolket noe forskjellig i de ulike regelsettene.

Noen nasjonale forbund mente utlendingsbegrepet knyttet seg til spillernes statsborgerskap, noen til hvilket land spilleren spilte landskamper for, mens andre igjen mente at en spiller etter et visst antall år i en liga måtte kunne regnes som «innenlandsk».

Stadig flere spillere skaffet seg flere statsborgerskap, spesielt i land hvor domisilprinsippet var gjeldende, slik at det ble mer vanlig å legge til grunn spillerens landslag ved vurderingen av hvorvidt en spiller var «utenlandsk» eller «innenlandsk».

I Belgia var det i 1993/94-sesongen 398 belgiske spillere fordelt på de 18 lagene i toppdivisjonen, og 175 utenlandske. Bare 61 av de sistnevnte ble karakterisert som «utenlandske» etter det belgiske forbundets regler.

Det var over hele Europa fastsatt begrensninger for hvor mange utenlandske spillere en klubb hadde anledning til å benytte på sitt lag. Situasjonen i Europa var på dette feltet svært spesiell. Det var én begrensning for antall utlendinger i de hjemlige, nasjonale turneringer, og en annen begrensning for europacupene. For de hjemlige turneringer var det de nasjonale forbundene som fastsatte reglene, mens UEFA utarbeidet regelverk for europacupene, hvor det ble gitt anledning til å benytte tre utenlandske spillere samtidig.

Som en følge av disse reglene ble innenlandske spillere svært ettertraktet, og prisen på innenlandske spillere ble høyere enn for utenlandske spillere.

Dette førte til at klubbene kunne kreve ekstra høye vederlag for sine innenlandske spillere. Denne konsekvensen synes tydelig ved at verdensrekorden i overgangssum tre ganger på rad i årene rundt Bosman ble satt ved kjøp av spillere fra samme nasjon som klubben.⁶⁴

Det er fortsatt slik, i alle fall i engelsk fotball, at innenlandske spillerne verdsettes høyere enn utenlandske spillere. De engelske klubbene ser trolig på britiske spillere som tryggere investeringer enn utenlandske spillere. Klubbene er ofte av den oppfatning at britiske spillere presterer jevnere på et høyt nivå enn utlendinger gjør. Derfor velger klubbene i mange tilfeller å kjøpe en dyr, britisk spiller i stedet for en rimeligere utenlandsk spiller, fordi man ikke vet hvordan den utenlandske presterer i den tradisjonelt svært fysiske engelske fotballen.

De senere år er Liverpools kjøp av Stewart Downing, Jordan Henderson og Andrew Carroll gode eksempler på at engelske spillere verdsettes høyt, kanskje også kunstig høyt.⁶⁵ Til sammenligning betalte Arsenal en sum som til sammen tilsvarte én Andrew Carroll for franske Olivier Giroud, tyske Lukas Podolski og spanske Santi Cazorla.⁶⁶

⁶⁴ Overgangene som tok henholdsvis italienske Gianluca Vialli fra Sampdoria til Juventus i 1992, Gianluigi Lentini fra Torino til Milan samme år, og engelske Alan Shearer fra Blackburn Rovers til Newcastle United i 1996 var alle ny verdensrekord i overgangssum. Verdensrekordene etter årtusenskiftet er utelukkende overganger som involverer utenlandske spillere, sist ved portugiseren Cristiano Ronaldos overgang fra engelske Manchester United til spanske Real Madrid i 2009.

⁶⁵ De tre spillerne kostet totalt rundt 700 millioner kroner, jf. transfermarkt.de

⁶⁶ Jf. transfermarkt.de. De tre Arsenal-spillerne har i tillegg alle hatt vesentlig mer suksess enn Liverpools Carroll.

Som følge av den høye verdsettingen, var det også vanskeligere for de innenlandske spillerne å skifte klubb, i og med at klubbene krevde så mye for deres tjenester at andre klubber ikke tok seg råd til slike utlegg.

De attraktive klubbene ble mindre tilgjengelige også for utenlandske spillere. Det oppstod stor konkurranse blant de utenlandske spillerne, ved at de først måtte konkurrere om å bli interessant for andre klubber. Deretter, hvis de ble vurdert som aktuell for en klubb, måtte de ut i ny konkurranse med innenlandske spillere om å bli kjøpt. Gode innenlandske spillere ville alltid være interessante, mens det måtte nøye overveielser til for å kjøpe en utenlandsk spiller som tok opp plass i kvoten for utenlandske spillere.

EF-domstolen hadde tre ganger tidligere tatt stilling til idrettslige regler som angikk utenlandske utøvere og trenere, og deres yrkesutøvelse.⁶⁷ Etter dette ble det politiske presset fra EU så stort at UEFA måtte lempe på sine regler om begrenset bruk av utenlandske spillere. UEFA og Kommisjonen inngikk i 1991 et kompromiss som innebar at man fikk den såkalte «3+2-regelen». Regelen fikk kun anvendelse i europacupene, og gikk ut på at en klubb kunne benytte tre utenlandske og to «assimilerte» spillere samtidig. Med assimilerte spillere mentes en spiller som sammenhengende hadde vært registrert i en klubb i samme nasjonale forbund, i minst fem år.

2.2. Bosman-dommens umiddelbare ettervirkninger

2.2.1. Reaksjoner på dommen

Både de ulike fotballforbund og de fleste klubber reagerte på Bosman-dommen med stor bekymring. Det oppstod en frykt for at dommen skulle gi alvorlige økonomiske konsekvenser, spesielt for de mindre klubbene.

Den kanskje mest ekstreme reaksjonen på dommen kom fra klubber i Tyskland. De følte at med det nye overgangssystemet som Bosman-dommen ville føre med seg, ville klubbene få mindre makt og at det etablerte systemet dermed ville bli ødelagt. De tyske klubbene diskuterte en «gentlemen's agreement», hvor de gamle reglene fortsatt skulle gjelde. En slik

⁶⁷ Sak nr. 36/74 *Walrave & Koch v. Association Union Cycliste Internationale*, 13/76 *Doná v. Montero* og 222/86 *Unectef v. Georges Heylens and others*.

avtale ville ført til at ingen av klubbene hadde mer enn tre utlendinger på banen samtidig. Avtalen trådte aldri formelt i kraft, trolig fordi spillerne ville kunne saksøke klubbene på grunnlag av en slik praksis, og EF-domstolen ville sannsynligvis støttet spillerne i en eventuell tvist. Mot slutten av 1995/96-sesongen fulgte de tyske klubbene fortsatt de gamle reglene og ingen klubb benyttet mer enn tre utenlandske spillere av gangen.

Bare noen uker etter at EF-domstolen avsa dom i Bosman-saken, startet italienske Roma med fire utenlandske spillere i kampen mot Fiorentina 7. januar 1996.⁶⁸

Daværende manager i engelske Birmingham City, Barry Fry, uttalte to måneder etter at dommen ble avsagt at: «Unge spillere eies ikke lenger av klubben. Vi kan fostre opp en verdensstjerne, og så snart han er 18 år kan han forlate oss og det vil ikke være noe vi kan gjøre med det.»⁶⁹ Dette var også innstillingen fra andre klubbrepresentanter.

Klubber, ledere og eksperter fryktet at opptrening av egne, unge spillere ikke lenger ville bli sett på som en god investering, fordi treningen ville kunne komme andre klubber til gode i større grad enn egen klubb. Når en klubb trener opp en spiller, håper klubben å tjene på dette. Dersom andre klubber kan hente spilleren gratis, er treningseffekten ekstern, da utbyttet av treningen vil komme andre klubber til gode.

Et interessant aspekt ved dommen var at bare spillere fra klubber i andre land hadde anledning til å skifte klubb vederlagsfritt etter kontraktens utløp. For spillere som skiftet klubb innad i landet ville de gamle reglene fortsatt gjelde.

Presidenten i den tyske storklubben Borussia Dortmund, Rainer Rauball, fryktet at det bare var et spørsmål om tid før man fikk en Bosman-dom også for innenlandske overganger.⁷⁰ Rauballs poeng kan illustreres ved Thomas Helmers overgang fra Dortmund til Bayern München i 1996. Helmer, som var tysk landslagsspiller, hadde en kontrakt som utløp sommeren 1996. Dortmund ønsket å tjene penger på spilleren, mens Bayern ville ha ham billig. Derfor sa Bayern München at de ville få en fransk klubb til å signere Helmer vederlagsfritt som følge av Bosman-dommen, for så å hente ham rimelig eller gratis tilbake til

⁶⁸ Brasilianske Aldair, argentinske Abel Balbo, svenske Jonas Thern og uruguayanske Daniel Fonseca.

⁶⁹ Jf. The Independent 18. februar 1996

⁷⁰ Jf. The Independent 18. februar 1996

Tyskland. Et slikt spesielt scenario ble aldri en realitet, men trusselen gjorde at Dortmund gikk med på å slippe spilleren gratis til rivalen.

Det var videre en frykt for at avstanden mellom ligaene skulle bli større. Ligaer som for eksempel engelsk Premier League og spansk La Liga ville bli sterkere som følge av deres økonomiske innflytelse, mens mindre ligaer ville miste talenter som følge av Bosman-dommen.

Det ble ansett som viktig for tilhengerne at klubbene hadde en stamme av lokale spillere, og man fryktet at færre lokale spillere ville føre til færre tilhengere. Flere ledere ønsket derfor å innføre nye begrensninger i antallet utenlandske spillere, slik at lokale spillere fortsatt fikk spille for klubbene.

I tiden etter at dommen ble avsagt var oppfatningen at det bare fantes noen få tilfeller av samme type som Bosman, og at de kunne ha blitt behandlet hver for seg slik som det fortsatt ble gjort utenfor EU. Fordelen med dette var at særlig de små klubbene tjente på den daværende ordning, og at fotballen ville kunne bli ødelagt etter Bosman-dommen. Av den grunn var det også en frykt for at de små klubbene skulle bli borte i løpet av noen år, fordi overgangssystemet ville kollapse og småklubbenes hovedinntekter ville forsvinne.

Bosmans advokat, Jean-Louis Dupont, mente på sin side at dommens effekter ville bli relativt små. I hans øyne ville en av de store endringene bli at de beste spillerne ville få lengre kontrakter enn tidligere. Han mente at spillerne ønsket å ha en sikker og stabil fremtid, og at klubbene var villige til å gi spillerne slike kontrakter for å unngå at investeringene deres forsvant ved at spillere forlot klubben gratis etter utløpet av kontrakten.

2.2.2. Rettslige ettervirkninger

Etter at EF-domstolen avsa Bosman-dommen i desember 1995, ga UEFA uttrykk for at det var opp til hvert enkelt medlemsforbund å avgjøre hvorvidt de ville la Bosman-dommen gjelde for innenlandske overganger.⁷¹

⁷¹ Jf. Leren s. 142

Norges Fotballforbund lot dommen gjelde for innenlandske overganger, engelske FA lot dommen gjelde fullt ut bare for spillere over 24 år, mens svenske SvFF valgte å overse dommen fullstendig for nasjonale overganger. I Europa for øvrig valgte forbundene stort sett å la dommen gjelde også for nasjonale overganger.⁷²

I motsetning til EF-domstolens tidligere avgjørelser i saker om idrett, *Walrave & Koch* og *Doná*, fikk Bosman-dommen stor betydning også for andre profesjonelle idrettsutøvere i Europa. Bakgrunnen for dette var at den tidligere oppfatning om at idrettens regler var hevet over alminnelig lovgivning, i større grad ble borte. Bosman-dommen står som en milepæl i idrettsjusen, fordi den med stor autoritet slo fast at idrettens egne regler ikke har forrang foran EF- og EU-retten ved motstrid. Det ble følgelig fastslått at fotballspillere og andre idrettsutøvere var å regne som arbeidstakere etter EF-retten. Dermed fikk idrettsutøvere den samme bevegelsesfrihet som alminnelige arbeidstakere allerede hadde innen EØS-området.

Med Bosman-dommen erklærte EF-domstolen at fotballens overgangssystem var ulovlig. Dermed måtte endringer gjøres, slik at reglene skulle bli i overensstemmelse med EF-retten.

2.2.3. Faktiske ettervirkninger

2.2.3.1. Utenlandske spillere

I punkt 2 i EF-domstolens domsslutning slås det fast at idrettens daværende regler som begrenset bruken av spillere fra andre medlemsland, var i strid med EF-traktatens artikkel 48 om fri bevegelse for arbeidstakere. Dermed ble det umiddelbart åpnet for å benytte så mange spillere man selv ønsket fra andre medlemsland i EU/EØS.

Reglene ble innført ulikt i hvert medlemsland. Noen land tillot bare spillere fra andre europeiske nasjoner i sine klubber, mens andre gikk et skritt videre og aksepterte spillere fra utenfor Europa også.

De fleste av fotballens representanter var negative til de nye reglene, ettersom de fryktet at Bosman-saken ville gi spillerne mer makt og la klubbene bli sittende igjen uten tilstrekkelig kompensasjon når spilleren skiftet klubb. Muligheten for en overgang, særlig til utlandet, økte

⁷² Jf. Leren s. 142 og 143.

betraktelig, og klubbene fryktet økt konkurranse om sine spillere. Før Bosman-dommen var det vanlig at de beste spillerne i de tradisjonelt største fotballnasjonene spilte for de to eller tre beste klubbene i hjemlandet. Dette gjaldt i hovedsak engelske, italienske og spanske spillere. I årene før Bosman-dommen spilte flere tyskere og franskmenn i italiensk Serie A, mens det var få italienere i tysk Bundesliga.⁷³

Det var utfordrende å la Bosman-dommens virkninger tre i kraft umiddelbart, ettersom dommen ble avsagt midt i den internasjonale fotballsesongen.⁷⁴ En umiddelbar ikrafttredelse medførte at sesongen avsluttet med andre regler enn den startet med.

I Tyskland bestemte klubbene at de ville avslutte sesongen med de samme reglene som den startet med. Dette innebar at klubbene i Bundesliga opptrådte som om reglene ikke eksisterte. Etter 1995/96-sesongen ble det bestemt at også de tyske klubbene skulle følge de nye reglene, og klubbenes «gentlemen's agreement» ble lagt til side.

Dermed begynte 1996/97-sesongen med regler om at klubbene kunne signere så mange spillere fra EU-nasjoner som de ønsket. Reglene om et minimumsantall av hjemlige spillere gjaldt imidlertid den gang som nå. Denne regelen har vært noe omstridt, men har ikke stor praktisk betydning. Klubbene finner uansett måter å oppfylle minimumsantallet på. I engelsk Premier League er regelen utformet slik at troppen på 25 spillere maksimalt kan inneholde 17 utlendinger, ikke slik at den må inneholde minimum 8 engelskmenn. Dermed er det anledning til å melde inn en tropp på 17 spillere, hvor alle er utlendinger. Troppen vil i så fall bestå av svært få spillere, men i teorien er dette utvilsomt mulig å gjennomføre.

I andre ligaer enn den tyske ble det ikke gjort lignende forsøk på å omgå de nye reglene, trolig på grunn av at en slik omgåelse ville være ulovlig. I Storbritannia ble reglene implementert umiddelbart, og klubbene kunne spille med så mange spillere fra EU-land som de måtte ønske. Det faktum at Bosman-dommen ble avsagt midt i sesongen, gjorde at det var umulig å gjøre de store endringene på stallen med en gang. Antallet ikke-engelske spillere holdt seg derfor relativt stabilt for en kort periode.

⁷³ Blant annet spilte franske Michel Platini for Juventus midt på 1980-tallet, mens tyskerne Lothar Matthäus, Jürgen Klinsmann og Andreas Brehme spilte for Internazionale rundt 1990.

⁷⁴ Sesongen starter normalt i august og avsluttes i mai.

I 1994/95-sesongen var andelen ikke-engelske spillere i startoppstillingene til Premier League-klubbene 32 %. Sesongen etter, som var samme sesong som Bosman-dommen ble avsagt, var andelen økt til 37 %. Det tok omkring to år etter Bosman-dommen før andelen utlendinger seg betydelig. I 1997/98-sesongen var andelen steget til 50 %.⁷⁵

Det kan være flere grunner til at det tok litt tid før denne virkningen av Bosman-dommen viste seg i engelsk fotball. Klubbene kan ha hatt et ønske om å bruke mange engelske spillere for å på den måten bedre kvaliteten på landslaget. Trolig er forklaringen at klubbene behøvde tid til å tilpasse seg de nye reglene, og at dersom det ble signert mange utenlandske spillere måtte disse bruke tid på å tilpasse seg den britiske kulturen og fotballen. Derfor valgte flere klubber å ikke ta risikoen ved å signere mange utlendinger den første tiden.

Bruken av utenlandske spillere varierte mye fra klubb til klubb. Det mest ekstreme eksempelet er Chelsea, som stilte uten engelskmenn i startoppstillingen i en kamp mot Southampton 26. desember 1999. Ti år senere, 30. desember 2009, stilte for første gang begge lagene i en Premier League-kamp uten engelskmenn fra start, da Portsmouth spilte mot Arsenal.

På midten og slutten av 1990-tallet ble stadig flere av managerne i Premier League hentet fra kontinentet. Blant annet ansatte Chelsea nederlandske Ruud Gullit, mens franske Arsene Wenger ble manager i Arsenal. De utenlandske managerne tok med seg en annen kultur til engelsk fotball, hva gjaldt både spillerkjøp og treningsmetoder.

I løpet av sine fire første sesonger som Arsenal-sjef signerte Wenger 23 utenlandske spillere, mens et høyt antall engelskmenn forlot klubben.⁷⁶ Gullit på sin side kjøpte 12 utlendinger i løpet av sine to sesonger som Chelsea-manager. Hans etterfølger Gianluca Vialli fortsatte trenden i sine to sesonger på Stamford Bridge.⁷⁷

De senere år har det vist seg at klubbene som nyter stor suksess ofte har en stamme av hjemlige spillere. I Chelsea har engelskmennene John Terry, Frank Lampard og Ashley Cole

⁷⁵ Jf. [transfermarkt.de](http://www.transfermarkt.de)

⁷⁶ <http://www.theclockend.com/featured/arsenal-transfer-history> (Sist lest 02.05.2013).

⁷⁷ <http://www.transferleague.co.uk/premiership-transfers/chelsea-transfers.html> (Sist lest 02.05.2013)

spilt sentrale roller i klubbens suksessrike periode, mens Wayne Rooney, Michael Carrick og Rio Ferdinand er sentrale spillere for Manchester United.

Det beste eksemplet er imidlertid Barcelona, som de siste årene har vært Europas beste klubb med flere serietitler og europacupseire. De fleste av klubbens beste spillere, som Xavi, Iniesta og Pique, er spanske, mens argentinske Lionel Messi har spilt for klubben siden han var 13 år.

At antallet utlendinger var relativt stabilt i noen få år etter Bosman-dommen kan trolig også forklares av sportslige årsaker. Det er flere årsaker til at et lag gjør det godt gjennom en lang sesong, og to av disse er utvilsomt kvalitetsspillere og god ledelse fra lagets trener.

Lagånd og samhold er viktige faktorer som behøver tid til å utvikle seg. En trener bytter ikke ut hele laget på en sesong, men forsøker å bringe inn noen få spillere som kan få laget til å prestere enda litt bedre. Dersom det hentes inn for mange spillere utenfra til et lag, kan balansen i laget ødelegges. Det lar seg vanskelig gjøre å måle effekten av god lagånd, men at det spiller en stor rolle for suksess i lagidrett er neppe tvilsomt.

En annen grunn til at det tok noen år før utlendingsandelen i de store ligaene økte, er kvaliteten på klubbens speiding etter nye spillere. Tidligere beveget klubbens speidere seg sjelden utenfor de nasjonale ligaene. Speiding på spillere er ansett som noe av det viktigste en klubb gjør før de signerer en ny spiller, fordi man får inntrykk av hvor dyktig spilleren er. Tidligere var det uvanlig å speide utenfor hjemlandets grenser, da man bare hadde anledning til å stille med tre utlendinger i hver kamp.

På generell basis kan man si at de ulike ligaene implementerte Bosman-dommen enten direkte, som Premier League gjorde, eller etter sesongen, slik som den tyske Bundesliga.

De andre store ligaene i Europa, den spanske, franske og italienske, implementerte Bosman-dommen på samme måte som i England. I alle landene oppstod den samme situasjonen: Antallet utlendinger økte ikke umiddelbart, og det tok et par sesonger før flere utenlandske spillere kom til.

Sesongen 1999/2000, samme sesong som Chelsea startet en kamp uten engelskmenn på banen, var over halvparten av spillerne i Premier League utenlandske.⁷⁸ I 2005/06-sesongen hadde andelen utlendinger økt ytterligere, til 63,4 % av alle spillere i ligaen. De siste sesongene har andelen utlendinger vært jevn, og i 12/13-sesongen er 65,8 % av alle spillerne i Premier League utlendinger.

Tippeligaen har i årevis hatt et høyt antall svenske, islandske og danske spillere. Mange av disse har utvilsomt bidratt til å heve nivået i Tippeligaen, som Daniel Nannskog, Veigar Pall Gunnarsson og Anders Lindegaard, men det høye antallet utlendinger har vært omdiskutert.

Fotballeksperter har kritisert importen av utlendinger fordi de mener unge, norske spillere får for lite spilletid, og at nivået på norske spillere dermed blir dårligere.⁷⁹ De siste 15 sesongene har i overkant av en tredel av Tippeligaspillerne vært utenlandske.⁸⁰ I den øverste divisjonen i våre nærmeste naboland, Danmark og Sverige, har andelen utlendinger de siste årene omtrent vært den samme som i Tippeligaen.⁸¹

En mulighet for å omgå reglene som begrenset antall spillere fra utenfor EU/EØS-området var å gjøre spillerne europeiske. Dette kunne best gjøres ved å undersøke spillernes stamtavler etter europeiske aner, for så å bruke dette for alt det er verdt. Tanken bak var at en argentiner med italienske aner kunne skaffe seg italiensk pass, slik at han havnet i kvoten for spillere fra EU/EØS-området. På begynnelsen av 2000-tallet ble en skandale rullet opp i italiensk Serie A. Det ble avslørt at flere søramerikanske spillere hadde skaffet seg falske europeiske pass. AC Milans målvakt, brasilianske Dida, og Internationales uruguayanske angriper Alvaro Recoba var to av spillerne som ble suspendert i kjølvannet av skandalen.⁸²

2.2.3.2. Lønninger, overgangssummer og økonomi

Penger og lønninger har lenge vært sentralt i fotballen, men det er først de siste 20 årene lønningene og overgangssommene har blitt så høye at de sammenlignet med en vanlig arbeidstakerlønn kan fremstå som vanskelige å forholde seg til.

⁷⁸ 282 av 543, jf. transfermarkt.de. 22 av disse var norske. I 95/96-sesongen var 7 av spillerne fra Norge.

⁷⁹ Se også avsnitt 2.3.2. om lokalt utviklede spillere

⁸⁰ 38,5 % (638 av 1656 spillere) siden 1998-sesongen, jf. transfermarkt.de

⁸¹ Jf. transfermarkt.de. Dansk Superliga 34,4 % utlendinger siste 7 sesonger, Allsvenskan 35,8 % siste 6 sesonger.

⁸² http://www.skysports.com/story/0,19528,11860_2212476,00.html (Sist lest 02.05.2013).

Toppklubbene har normalt vært i stand til å betale de høyeste lønningene, og selv før Bosman kunne ikke overgangssystemet hindre de største klubbene i å hente de beste spillerne fra mindre klubber.

I det følgende gis det en oversikt over hvordan spillernes lønninger har utviklet seg fra tiden like før Bosman og i årene som har gått siden.

Chris Sutton ble i 1994 den første spilleren som fikk mer enn 10 000 pund i ukelønn, etter å ha meldt overgang fra Norwich City til Blackburn Rovers. I 2000 ble daværende Manchester United-kaptein Roy Keane den første spilleren som fikk en ukelønn på mer enn 50 000 pund.

Sommeren 2001 gikk Tottenhams kaptein Sol Campbell vederlagsfritt til London-rivalen Arsenal, etter at kontrakten med Tottenham utløp. Ved å signere for Arsenal ble han den første spilleren som tjente 100 000 pund i ukelønn. Lønningene økte ikke i samme tempo utover 2000-tallet, men i 2010 ble en ny milepæl nådd. Manchester Citys argentinske angriper Carlos Tevez signerte en kontrakt med en ukelønn på 286 000 pund, noe som innebar at en spiller for første gang tjente mer enn 1 million pund i måneden.⁸³

Spillernes lønninger begynte altså å stige umiddelbart etter Bosman-dommen. Grunnen til dette var ikke bare at klubbene fikk mer penger til rådighet som følge av økte inntekter, men også at spillernes stilling ble sterkere. I større grad enn tidligere lønte det seg nå for klubbene å signere nye og lengre kontrakter med spillerne. Sammenholdt med at spillerne kunne true med å forlate klubben vederlagsfritt, gjorde dette at klubbene var villige til å betale høyere lønninger.

Lønnsøkningen i engelsk Premier League kan illustreres med noen tall fra Liverpool Football Club. I 1995/96-sesongen hadde Liverpool en omsetning på totalt 27,4 millioner pund. Klubben gikk 7,4 millioner pund i overskudd, og brukte 13,2 millioner pund på spillerlønninger. Lønningene utgjorde den sesongen 48 % av den totale omsetningen.⁸⁴

⁸³ Til dette og det foregående avsnittet, jf. <http://www.telegraph.co.uk/sport/football/competitions/premier-league/8265851/How-footballers-wages-have-changed-over-the-years-in-numbers.html> (Sist lest 02.05.2013).

⁸⁴ Til dette avsnitt og de to følgende om lønninger, jf. <http://www.independent.co.uk/sport/football/premier-league/can-the-premier-league-clubs-find-a-wage-cap-that-fits-all-8429590.html> (Sist lest 02.05.2013).

I 2010/11-sesongen var omsetningen mangedoblet, og var på 183,7 millioner pund. Klubben gikk med et underskudd på 2,8 millioner pund, noe som ikke var så alvorlig sammenlignet med flere andre klubber. Liverpool brukte 134,8 millioner pund på lønninger i 10/11-sesongen. Dette utgjorde hele 73 % prosent av klubbens totale omsetning.

Tallene i Aston Villa, Manchester City og Queens Park Rangers samme sesong var enda høyere. Alle disse klubbene brukte mer enn sin totale omsetning på spillerlønninger, med henholdsvis 103, 114 og 183 % av omsetningen.

Spillernes lønninger har siden Bosman-dommen steget mer enn klubbens omsetning har steget i samme periode. Når klubbene betaler mer i lønn enn de selv tjener, innebærer det at det i utgangspunktet ikke finnes penger til å dekke andre utgifter, som treningsutstyr, vedlikehold av lokaler, treningsanlegg og stadion. Når disse utgiftene likevel betales, blir konsekvensen ofte at klubbene får økonomiske problemer, fordi de betaler ut mer penger enn de tjener.

Bosman-dommen førte til at spillerne fikk økt innflytelse og en sterkere rettslig stilling. Klubbene fikk gode grunner for å skrive nye kontrakter med høyere lønninger med sine spillere, for å unngå at de kunne forlate klubben vederlagsfritt etter kontraktens utløp. Dette gjelder både middelmådige og gode spillere, men i aller størst grad for fotballens store stjerner.⁸⁵

Klubber som ønsker å konkurrere om gjeve titler må betale like mye som, og kanskje mer enn, de øvrige klubbene for spillere. De økonomiske fordelene ved sportslig suksess gjør det fristende for klubbene å bruke mer penger enn man faktisk har.

Et poeng fra eller til ved sesongslutt kan utgjøre mange millioner kroner i forskjell i rene premiepenger. Større økonomiske konsekvenser får det om poengene er avgjørende for hvorvidt man kvalifiserer seg til en europacup eller ei, eller for hvorvidt man rykker ned en divisjon eller ikke. Kvalifisering til europacup innebærer at klubbene får mulighet til å tjene

⁸⁵ For eksempel David Beckham, Lionel Messi, Cristiano Ronaldo og Zlatan Ibrahimovic.

mer penger gjennom økte fjernsynsrettigheter, sponsorer, og utbetalinger både for å delta og for hvor godt man gjør det i turneringen.

Dersom en klubb har som målsetning å kvalifisere seg til en europacup, men ikke klarer det, kan den gå glipp av høye premiepenger. Derfor kan det ofte være hensiktsmessig å signere en dyr spiller dersom han bidrar til at klubben kvalifiserer seg til Champions League. Hver klubb som kvalifiserer seg til gruppespillet i Champions League får 8,6 millioner euro. For hver seier i gruppespillet får klubben ytterligere 1 million euro, og 3,5 millioner euro for å gå videre fra gruppespillet. Det er ytterligere pengepremier for hver runde klubben går videre i sluttspillet.

Et av målene med Bosman-saken var å tillate spillere å velge fritt hvilken arbeidsgiver de ønsket å jobbe for, når de ikke lenger var bundet av en kontrakt med en klubb. Derfor ble det slått fast at det var ulovlig å kreve overgangssum for spillere uten kontrakt. En logisk konsekvens av dette kunne vært at alle overgangssummer forsvant, fordi kjøpende klubb ventet med å signere spillere til de var uten kontrakt i sine tidligere klubber.

Slik ble det imidlertid ikke. Tvert imot var overgangssommene i tiden etter Bosman høyere enn noensinne. Særlig for de beste spillerne ble summene høyere for hver sesong som gikk etter Bosman, til Real Madrid betalte 73,5 millioner euro for Zinedine Zidane fra Juventus i 2001. Denne rekorden stod seg helt til 2009, da Real Madrid betalte 94 millioner euro for Cristiano Ronaldo fra Manchester United. Ingen av de 50 dyreste overgangene i historien skjedde før Bosman-dommen, den tidligste av de 50 dyreste skjedde faktisk så sent som i 1999.⁸⁶

På dette punktet kan det sies at en av de forventede konsekvensene av Bosman-dommen – at overgangssommene ble begrenset – ikke ble en realitet. Overgangssummer er fortsatt en viktig faktor i profesjonell fotball, og medfører at spillernes frihet innskrenkes. En klubbs krav om overgangssum kan gjøre at spillere holdes i klubbene mot sin vilje, fordi andre klubber ikke ønsker å betale spillerens klubbs priskrav. Det kan med dette sies at det ofte er «selgers marked» i fotballen. Gode spillere er en ettertraktet vare, og klubben som eier spilleren kan selv bestemme hvor mye de ønsker i overgangssum. Dermed blir det opp til

⁸⁶ Christian Vieri's overgang fra Lazio til Inter og Nicolas Anelkas' overgang fra Arsenal til Real Madrid. Jf. transfermarkt.de

interesserte klubber om de vil betale denne summen eller se seg om etter andre, rimeligere spillere.

EU var ikke fornøyd med at spillernes frihet fortsatt var sterkt begrenset, og initierte endringer av overgangsreglene.⁸⁷ Det nye overgangssystemet var komplekst, og mange av endringene som ble gjort var små.

2.3. Endringer som følge av utilsiktede ettervirkninger

Noen av Bosman-dommens ettervirkninger som er nevnt ovenfor var ikke helt som forventet, og det ble senere gjort endringer for å bøte på dette. Blant annet ble overganger for mindreårige regulert, spillere fikk adgang til i noen tilfeller å si opp kontrakten med sin klubb, det ble innført systematiserte regler om utdanningskompensasjon, og det ble innført regler som satte krav til et minimumsantall lokalt utviklede spillere.

2.3.1. Overganger for mindreårige

En sentral endring var at overganger fra et land til et annet for mindreårige ble ulovlig. Bare dersom spillerens familie flytter, av grunner som ikke har noe med fotball å gjøre, kan en spiller under 18 år signere kontrakt med den nye klubben. Dette er slått fast i RSTP artikkel 19 annet ledd bokstav a, og ble innført for å beskytte unge spilleres utdanning og oppvekstvilkår. For spillere mellom 16 og 18 år er det også gjort unntak for overganger innen EU og EØS, under noen forutsetninger, jf. RSTP artikkel 19 annet ledd bokstav b.

Spillerens nye klubb må sørge for at spilleren får tilstrekkelig fotballutdanning og trening på høyt nivå, jf. artikkel 19 annet ledd bokstav b punkt i. Klubben må også sørge for at spilleren får en akademisk utdanning i tillegg til fotballutdannelsen, jf. punkt ii. Videre skal spilleren passes på etter beste evne, med tanke på vertsfamilie eller annen bosituasjon, fadder i klubben mv., jf. punkt iii. Endelig må klubben kunne bevise at den oppfyller de ovennevnte kravene i punkt i til iii, jf. punkt iv.

Det skal videre gjøres unntak fra forbudet om internasjonale overganger for mindreårige i et tredje tilfelle, jf. artikkel 19 annet ledd bokstav c. Dette er når spilleren bor mindre enn 50

⁸⁷ Se også avsnitt 1.2.1.1.

kilometer fra landegrensen, og klubben som ønsker å signere ham i nabolandet også holder til mindre enn 50 kilometer fra grensen. I slike tilfeller skal spilleren fortsette å bo hjemme, og de to nasjonale fotballforbundene må gi sitt samtykke til overgangen.

Reglene i artikkel 19 gjelder også for spillere som er over 18 år, dersom de ikke tidligere har vært registrert i en klubb og ikke er av samme nasjonalitet som klubben som ønsker å signere kontrakt med ham, jf. artikkel 19 tredje ledd.

Denne regelen ble introdusert for å sikre unge spillere mer stabile oppvekstvilkår, ved å forhindre at de flytter fra familie og nærmiljø i for ung alder. Trolig kom regelen også for å unngå at unge spillere skulle bli stående på bar bakke etter et mislykket opphold i en utenlandsk klubb. Det finnes flere historier om afrikanske gutter som blir hentet til Europa med lovnader om store lønninger og spill på høyt nivå, for så å ikke få kontrakt, bli forlatt på gata uten penger, papirer og oppfølging.⁸⁸

RSTP begrenser den frie bevegelighet for mindreårige fotballspillere, selv om mindreårige etter EU-retten kan betraktes som arbeidstakere. Reglene er innført for å unngå problemer som handel med mindreårige barn kan medføre. Samtidig er det tillatt med overganger for mindreårige innenfor landegrensene. Dette kan føre til at en spiller som signerer for en klubb i en annen kant av landet blir flyttet mange hundre kilometer hjemmefra, mens en overgang 100 kilometer inn i nabolandet er ulovlig. Et slikt forbud er indirekte diskriminering av utenlandske borgere. Dersom beskyttelse av mindreårige anses som et saklig formål, må reglene imidlertid kunne ses på som forholdsmessige ved at de tillater grenseoverskridende overganger med forbehold om at minstestandarder overholdes. Dette tilfredsstiller kravene i rådsdirektiv 94/33 om vern av unge personer på arbeidsplassen. Dermed oppfylles også det ulovfestede vilkår i EU-retten om at saklig forskjellsbehandling kan skje når særlige allmenne hensyn tilsier det.

2.3.2. Spilleres adgang til å si opp kontrakten

I april 2005 ble det introdusert en regel som kunne gjøre store omveltninger i fotballen. Regelen gikk ut på at spillere som ikke var fornøyde med sin situasjon i klubben, skulle ha anledning til å bryte kontrakten før dens utløp. RSTP artikkelene 14, 15 og 16 gir regler om

⁸⁸ Se bl.a. <http://pambolerofootball.wordpress.com/2013/03/03/afrikas-tapte-sonner/> (Sist lest 02.05.2013)

uttreden av kontrakt med saklig grunn. Etter artikkel 14 kan enten klubb eller spiller avbryte kontrakten uten å måtte betale kompensasjon eller risikere sanksjoner når det foreligger saklig grunn til det. Hvorvidt det foreligger en alminnelig saklig grunn skal avgjøres konkret i hver enkelt sak, men kan for eksempel være at spilleren ikke har fått lønn på tre måneder eller at spilleren har opptrådt uredelig mot klubb og trener over lengre tid.⁸⁹

En spiller har sportslig saklig grunn til å bryte kontrakten når han har deltatt i mindre enn 10 % av klubbens obligatoriske kamper i en sesong.⁹⁰ Hvorvidt det foreligger sportslig saklig grunn skal avgjøres konkret i hver enkelt sak, jf. artikkel 15 tredje punktum. Oppsigelse fra spillerens side kan bare skje etter sesongen, og innen 15 dager etter klubbens siste kamp i foregående sesong, jf. artikkel 15 siste punktum og artikkel 16.

RSTP artikkel 17 oppstiller regler for de tilfeller at en spiller ønsker å avbryte kontrakten før utløpsdato, uten at det foreligger saklig grunn. I alle tilfeller skal spilleren betale kompensasjon til klubben, jf. artikkel 17 første ledd. Denne kompensasjonen beregnes ut fra flere faktorer, som hvor mye lønn spilleren ville fått for å fullføre kontrakten, hvor mye lønn han får i sin nye klubb, hvor mange år han hadde igjen av kontrakten og hvorvidt kontraktsbruddet skjedde innenfor den beskyttede perioden eller ikke. Den beskyttede perioden er tre sesonger fra kontraktsinngåelse dersom spilleren var yngre enn 28 år på inngåelsestidspunktet, og to år fra inngåelsen dersom spilleren var eldre enn 28 år, jf. RSTPs definisjoner punkt 7.

Dersom kontraktsbruddet skjer i den beskyttede perioden, skal spilleren i tillegg ilegges sportslige sanksjoner, jf. artikkel 17 tredje ledd. Dette innebærer en utestengelse fra obligatoriske kamper i fire måneder fra starten av den nye sesongen, jf. artikkel 17 tredje ledd andre og tredje punktum. Kontraktsbrudd etter den beskyttede perioden skal ikke føre til utestengelse, jf. fjerde punktum.

Reglene om å bryte kontrakten før tiden mot et kompensasjonsbeløp og en karantenetid gir spillerne større rettigheter enn hva som kan utledes av Bosman-dommen. Spillerne kan nå i praksis selv avgjøre når deres arbeidsforhold hos en klubb er avsluttet. Grunnen til at FIFA

⁸⁹ Jf. kommentarutgaven til RSTP s. 39-40.

⁹⁰ RSTP bruker betegnelsen «sporting just cause» om tilfellene hvor det er anledning til å si opp kontrakten. Dette lar seg trolig best oversette til sportslig saklig grunn.

tillater slike regler er for å gi spillerne mulighet til å melde overgang til en annen klubb, til tross for at spillerens nåværende klubb ikke ønsker å selge spilleren.

Til tross for at utgangspunktet om at avtaler skal holdes også gjelder fullt ut for kontrakter mellom fotballspillere og klubber, er det forventet at så vel spillere som klubber overholder noen uskrevne prinsipper for overganger. En klubb som holder en spiller i klubben mot sin vilje vil bryte disse prinsippene. Dersom en spiller forlater klubben som følge av et kontraktsbrudd med hjemmel i RSTP artikkel 17, vil klubben få utbetalt en kompensasjon som spilleren og den nye klubben er solidarisk ansvarlig for. Dermed vil klubbens tap ved å miste spilleren til en annen klubb bli begrenset, selv om klubben ikke får den overgangssummen de i utgangspunktet ønsker for spilleren, som i for eksempel Matuzalém-saken hvor Shakhtar ønsket 25 millioner euro og fikk i underkant av halvparten.

Konsekvensene av at reglene som ga spillerne adgang til å bryte kontrakten før tiden har blitt noe begrenset av Matuzalém-dommen, hvor spilleren og hans nye klubb ble dømt til å betale en vesentlig høyere kompensasjon enn Matuzaléms resterende lønn fra Shakhtar.⁹¹

2.3.3. Utdanningskompensasjon

2.3.3.1. FIFAs regler

Etter forhandlinger mellom EU-kommisjonen og FIFA ble det inkludert regler om kompensasjon for utgifter til opptrening av spillere, som spillerens nye klubb skulle betale hans tidligere klubber ved klubbskifte.⁹² Formålet var å oppfordre klubbene til mer og bedre trening av unge spillere, og samtidig sørge for solidaritet mellom klubbene.⁹³

FIFA og Kommisjonen har ved å innføre regler om utdanningskompensasjon fastslått at en spiller er ferdig utdannet sportslig sett når han fyller 21 år, og de har utarbeidet en modell for å beregne kostnadene ved å utdanne en spiller ut fra hvilken nasjon den utdannende klubb er hjemmehørende i. De ulike ligaene er rangert i kategorier fra en til fire. Skandinaviske

⁹¹ Spillerens resterende lønn er anslått til omtrent 2,3 millioner euro, jf. <http://www.theoffside.com/world-football/the-matuzalem-ruling-or-why-webster-is-not-the-new-bosman.html> (Sist lest 02.05.2013)

⁹² Se om forhandlingene i avsnitt 1.2.1.1.

⁹³ Jf. FIFA Circular letter 769, 24. august 2001.

toppserieklubber er i kategori 2, mens klubbene i blant annet italiensk Serie A, engelsk Premier League, spansk La Liga og tysk Bundesliga er i kategori 1.

Utdanningskompensasjon reguleres av FIFAs overgangsreglement, og ble ratifisert av medlemslandene, herunder Norge, 7. juli 2001. Regler om utdanningskompensasjon er i tillegg implementert i NFFs overgangsreglement.

FIFAs overgangsreglement har regler om utdanningskompensasjon i kapittel VII, artikkel 20.⁹⁴ Reglene, og særlig beregningen av kompensasjonen er nærmere presisert i flere rundskriv fra innføringen i 2001 og i årene fremover.⁹⁵

Etter FIFAs bestemmelse skal utdanningskompensasjon betales til spillerens oppfostrende klubb i to tilfeller. For det første når spilleren signerer sin første profesjonelle kontrakt, og for det annet hver gang den profesjonelle spilleren overføres til en annen klubb, til og med utgangen av den sesongen spilleren fyller 23 år. Plikten til å betale utdanningskompensasjon oppstår uavhengig av om spilleren skifter klubben underveis i kontrakten – vanlig overgang, eller etter kontraktens utløp – «Bosman-overgang». Nærmere bestemmelser om utdanningskompensasjon er gitt i RSTPs vedlegg 4.

I vedlegget slås det for det første fast at spillerens trening og utdanning skjer fra spilleren fyller 12 år til han fyller 23 år, jf. artikkel 1 første ledd første punktum. I de tilfeller at spillerens utdanning beviselig ble avsluttet før fylte 21 år, skal utdanningskompensasjon betales for perioden fra spilleren fylte 12 år og frem til utdanningen ble avsluttet, jf. artikkel 1 første ledd annet og tredje punktum.

Utdanningskompensasjon skal ikke betales dersom spillerens tidligere klubb avbryter spillerens kontrakt uten saklig grunn, dersom spilleren overføres til en klubb i kategori 4, eller dersom spilleren gjenopptar amatørstatus som følge av overgangen, jf. artikkel 2 annet ledd.

Ansvar for å betale utdanningskompensasjon fremgår av vedleggets artikkel 3. Når spilleren skriver sin første profesjonelle kontrakt, har klubben han er registrert hos ansvaret for å betale

⁹⁴ FIFA kaller kompensasjonen «Training compensation». For sammenhengens skyld brukes begrepet utdanningskompensasjon konsekvent i oppgaven.

⁹⁵ FIFA Circular Letters 769, 826, 959.

utdanningskompensasjon til alle spillerens tidligere klubber fra han var 12 år gammel. Beløpet som skal betales til hver enkelt klubb beregnes ut fra den tiden spilleren oppholdt seg hos den enkelte klubben. Utdanningskompensasjonen skal betales innen 30 dager etter at spilleren er registrert for sin nye klubb.

De nasjonale fotballforbundene skal dele sine klubber inn i fire ulike kategorier for å forenkle beregningen av treningskostnader, jf. vedleggets artikkel 4 første ledd. På generell basis må det tas med i beregningen av utdanningskompensasjonen hvor mye det ville kostet spillerens nye klubb å trene opp spilleren selv, jf. artikkel 5 første ledd.

Utdanningskompensasjonen for en spiller som signerer sin første profesjonelle kontrakt, beregnes ved å multiplisere den nye klubbens treningskostnader med antall år med trening, i prinsippet fra sesongen spilleren fyller 12 år til og med sesongen han fyller 21 år. Ved senere overganger skal utdanningskompensasjonen beregnes ut fra treningskostnadene i den nye klubben multiplisert med antall års trening med den tidligere klubben, jf. artikkel 5 annet ledd.

For å sikre at utdanningskompensasjonen for svært unge spillere ikke settes urimelig høyt, beregnes treningskostnadene for sesongene fra spilleren er 12 til 15 år, altså fire sesonger, ut fra treningskostnadene i kategori 4-klubber. Dette skal imidlertid fravikes når spilleren signerer sin første profesjonelle kontrakt før utløpet av den sesongen han fyller 18 år, jf. artikkel 5 tredje ledd.

DRC kan vurdere tvister om utdanningskompensasjon og har myndighet til å endre beløpet hvis det er uforholdsmessig høyt eller lavt i den aktuelle sak, jf. artikkel 5 fjerde ledd.

FIFA RSTP vedlegg 4 har også regler for betaling av utdanningskompensasjon ved overganger på tvers av landegrensene innen EU/EØS. Ved slike overganger skal utdanningskompensasjonen, når spilleren går fra en klubb i lavere kategori til en klubb i høyere kategori, beregnes ut fra gjennomsnittet av treningskostnadene for de to klubbene, jf. artikkel 6 første ledd bokstav a.

Går spilleren motsatt vei, fra en klubb i høyere kategori til en klubb i lavere kategori, skal utdanningskompensasjonen beregnes ut fra treningskostnadene i lavkategoriklubben, jf. artikkel 6 første ledd bokstav b.

Innen EU/EØS kan den siste sesongen med trening og utdanning være tidligere enn den sesongen spilleren fyller 21 år, så lenge det lar seg bevise at spilleren fullførte sin trening og utdanning før han nådde slik alder, jf. artikkel 6 annet ledd.

Hvis spillerens tidligere klubb ikke tilbyr spilleren en kontrakt, skal ikke spillerens nye klubb betale utdanningskompensasjon med mindre hans tidligere klubb kan rettfærdiggjøre at den har krav på slik kompensasjon, jf. artikkel 6 tredje ledd første punktum.

FIFAs disiplinærkomité kan sanksjonere mot klubber eller spillere som ikke overholder forpliktelsene etter RSTP vedlegg 4, jf. artikkel 7.

2.3.3.2. NFFs regler

NFFs overgangsreglement har regler om kompensasjon for trening og utdanning i kapittel V. Kapitlets bestemmelser samsvarer på de fleste områder med FIFAs regler. I det følgende vil derfor de reglene som avviker fra FIFAs regler belyses.

I følge NFFs overgangsreglement § 14 bokstav c skal spilleren normalt anses å være ferdig utdannet etter den sesongen hvor han har vært på banen «i et visst antall kamper i Tippeligaen». Et tilsvarende forsøk på å definere når en spiller anses ferdig utdannet finnes ikke i FIFAs regelverk.

Trolig er hensikten bak denne bestemmelsen bare å gi en indikasjon på hva som skal til for at en yngre spiller skal anses for å ha avsluttet trening og utdanning. Samtidig er regelen trolig vagt utformet for å begrense muligheten for klubber til å spekulere i bestemmelsen, ved å bevisst bruke eller ikke bruke aktuelle spillere for å unngå eller oppnå vilkårene i bestemmelsen. Da bestemmelsen er vag, innebærer dette at det må foretas en skjønnsmessig vurdering av om vilkåret er oppfylt.

Spørsmålet er ikke satt på spissen i Norge, men det kan trolig antas et utgangspunkt i omtrent ti spilte kamper, eventuelt justert etter antall spilte minutter dersom spilleren har kommet inn som innbytter i mange kamper.

Dersom en spiller med amatørstatus, som er fylt 22 år, men ikke 23, inngår profesjonell kontrakt med en ny klubb, kan forbundsstyret på anmodning fra hans tidligere klubb bestemme at utdanningskompensasjon skal betales, jf. § 14 bokstav d.

NFFs overgangsreglement § 15 angir noen forhold som kan påvirke kompensasjonen. For det første er en klubb som ensidig hever kontrakten med en profesjonell spiller under 23 år ikke berettiget til utdanningskompensasjon når spilleren finner en ny klubb å spille for, jf. § 15 bokstav a.

Det andre forholdet som kan påvirke utdanningskompensasjonen er hvor en spiller under 23 år har mindre enn to måneder igjen av kontrakten, og ikke tilbys ny kontrakt på tilnærmet samme lønnsnivå. Spillerens nye klubb vil i slike tilfelle ikke være forpliktet til å betale utdanningskompensasjon, jf. § 15 bokstav b første ledd.

Endelig skal det ikke betales utdanningskompensasjon når spillerens amatørstatus opprettholdes, eller dersom spillerens status ved klubbskifte endres fra profesjonell til amatør, jf. § 15 bokstav b annet ledd. Unntaket fra regelen er dersom spilleren oppnår profesjonell status igjen innen en periode på 30 måneder.

NFFs overgangsreglement § 16 regulerer beregning, fordeling og betaling av utdanningskompensasjon. Forbundsstyret fastsetter bestemmelser om dette, og klubbenes og spillernes organisasjoner skal høres før forbundsstyret fastsetter bestemmelsene, jf. § 16 bokstav a.

Spillerens nye klubb er ansvarlig for å beregne, fordele og utbetale kompensasjon i henhold til forbundsstyrets bestemmelser, jf. § 16 bokstav b. En oversikt over utregning og betaling av kompensasjonen skal sendes NFF, jf. § 16 bokstav c første punktum. Forbundsstyret kan også fastsette størrelsen på og fordelingen av kompensasjonen, enten på oppfordring fra en part eller på eget initiativ, jf. annet punktum.

Forbundsstyrets bestemmelser om beregning av utdanningskompensasjon er inntatt som et vedlegg til NFFs overgangsreglement. Her fastslås det i punkt 1 at kompensasjonsbeløpet avhenger av tre forhold. For det første spillerens lønn, for det annet de involverte klubbens

kategori, og for det tredje antall år og måneder spilleren har vært i trening i perioden fra fylte 12 år til og med den sesongen han fylte 21 år.

Klubbene kategoriseres i fire ulike kategorier for hvert kjønn, basert på den divisjon klubbens førstelag senior er kvalifisert for i kalenderåret, jf. vedleggets punkt 2. For herrefotball er Tippeligaen kategori 1, Adeccoligaen kategori 2, andredivisjon kategori 3, og divisjonene fra tredje divisjon og nedover kategori 4. For kvinnefotball er inndelingen den samme, men her heter de to øverste divisjonene henholdsvis Toppserien og første divisjon.⁹⁶

Forbundsstyrets bestemmelser har fastsatt konkrete beløp for årlige treningskostnader for en spiller under 23 år i hver kategori i punkt 3.

I herrefotballens kategori 1, altså Tippeligaen, er de årlige beregnede kostnader 100 000 kroner. For kategori 2, Adeccoligaen, er kostnadene beregnet til 40 000 kroner årlig. For kategori 3 er kostnadene 20 000 kroner, mens kostnadene beregnes til 10 000 kroner for kategori 4.

I kvinnefotballen er det tale om vesentlig lavere summer. For kategori 1, Toppserien, er de årlige kostnadene beregnet til 6 750 kroner. For kategori 2, 1. divisjon, er kostnadene beregnet til 4 250 kroner. I kategori 3 beregnes kostnadene til 2 500 kroner, mens kostnadene for trening og utdanning i kategori 4 er beregnet til 1 500 kroner per år. Dette skyldes at overgangssummer, lønninger, premiebeløp og sponserbeløp er lavere i kvinnefotball enn i herrefotball, slik at det potensielle økonomiske utbyttet av å utvikle en god spiller blir mindre.

I punkt 4 er det listet opp grunnleggende prinsipper for beregningen av utdanningskompensasjon. Dersom en spiller melder overgang til en klubb i samme kategori, er det kostnadsbeløpet i denne kategorien som skal legges til grunn for beregningen, jf. punkt 4.3 a).

Ved overgang til en klubb i høyere kategori, skal gjennomsnittet av kostnadsbeløpet i de to kategoriene legges til grunn, jf. punkt 4.3 b). For overgang til en klubb i lavere kategori, er det kostnadene i den nye klubbens kategori som skal legges til grunn, jf. punkt 4.3 c). Det skal

⁹⁶ NFF omtaler de øverste divisjonene for begge kjønn som «0-divisjon» og «1-divisjon».

ikke betales utdanningskompensasjon ved overgang fra kategori 1, 2 eller 3 til klubb i kategori 4, jf. punkt 4.3 d). Kompensasjonen for trening og utdanning i sesongene fra spilleren er 12 til 15 år, skal beregnes av kostnadsbeløpet i kategori 4, uavhengig av hvilken kategori klubben han spilte for er plassert i.

I forbundsstyrets bestemmelser punkt 5 går det frem hvordan kompensasjonen skal beregnes når spiller under 23 år inngår sin første profesjonelle kontrakt. For inngåelse av første profesjonelle kontrakt med klubb i samme kategori skal det betales beløpet for kategori 4 per år for de sesongene fra spilleren fylte 12 til han fylte 15 år, jf. punkt 5.1 a). For de sesongene fra spilleren fylte 16 år til kontraktsinngåelsen skal kostnadsbeløpet i klubbens kategori betales, multiplisert med antall år, jf. punkt 5.1 b). Utdanningskompensasjonen spillerens nye klubb skal betale blir dermed summen av de to ovenstående beløpene, jf. punkt 5.1 c).

Når spilleren inngår sin første profesjonelle kontrakt med klubb i en høyere kategori, blir beløpet det samme som ved klubbskifte innen samme kategori for årene fra 12 til 15, jf. punkt 5.2 a).

For sesongene fra spilleren fylte 16 år til kontrakten ble inngått skal det betales et gjennomsnitt av de aktuelle kategoriens kostnadsbeløp, multiplisert med antall år, jf. punkt 5.2. b). Utdanningskompensasjonen blir summen av beløpene i a) og b), jf. punkt 5.2 c). Når spilleren inngår sin første profesjonelle kontrakt med en klubb i en lavere kategori, blir beløpet for sesongene fra spilleren fylte 12 år til han fylte 15 år det samme som ovenfor, jf. punkt 5.3 a).

For de senere sesonger er det kostnadsbeløpet i den nye klubbens kategori, multiplisert med antall år som er kompensasjonsbeløpet, jf. punkt 5.3 b). Summen av disse beløpene blir utdanningskompensasjonen spillerens nye klubb skal betale, jf. punkt 5.3 c). Dersom spilleren inngår profesjonell kontrakt med en klubb i kategori 4, altså fra 3. divisjon og lavere, skal det ikke betales kompensasjon dersom spilleren kommer fra en klubb i en høyere kategori, jf. punkt 5.4 annet ledd. Kommer spilleren derimot fra en annen klubb i kategori 4, skal kostnadsbeløpet i kategori 4 multipliseres med antall år i klubben fra fylte 12 år til kontrakten ble inngått betales som utdanningskompensasjon, jf. punkt 5.4 tredje ledd.

Spillerens nye klubb plikter å betale utdanningskompensasjonen innen 30 dager etter at første profesjonelle kontrakt er undertegnet, eller etter at spiller er registrert for klubben, jf. punkt 7 første ledd første punktum. Spilleren kan om nødvendig assistere den nye klubben i å oppfylle forpliktelsen, jf. punkt 7 første ledd annet punktum.

Klubben som har krav på utdanningskompensasjon kan inngå nedbetalingsavtale eller ettergi hele eller deler av beløpet, jf. punkt 7 første ledd tredje punktum. En slik avtale må i så fall være skriftlig og sendes NFF, jf. punkt 7 første ledd fjerde punktum. Dersom det ikke er mulig å identifisere alle klubbene som har bidratt til spillerens trening og utdanning, eller dersom beløpet til en enkelt klubb utgjør mindre enn 1 000 kroner, skal utdanningskompensasjonen betales til NFFs Fond for Barne- og ungdomsfotball, jf. punkt 7 annet ledd.

2.3.3.3. Fryers-saken

En spesiell sak om utdanningskompensasjon utspilte seg i England i perioden fra sommeren 2012 til januar 2013.

I januar 2013 signerte den 20 år gamle engelske fotballspilleren Ezekiel Fryers for Tottenham Hotspur. Fryers hadde siden sommeren 2012 spilt for belgiske Standard Liege, etter at hans kontrakt med engelske Manchester United utløp.

Mot slutten av kontraktperioden i Manchester United avsto Fryers klubbens tilbud om ny kontrakt, og som «Bosman-spiller» kunne han dermed forlate klubben vederlagsfritt. Fryers trente med Tottenham i sesongoppkjøringen, med en permanent overgang for øyet.

Etter Premier League-reglene V.17 må en Premier League-klubb som signerer en spiller under 24 år, som er uten kontrakt og har avslått et kontraktstilbud fra sin tidligere klubb, betale den tidligere klubben en kompensasjonssum. Denne summen skal klubbene bli enige om, jf. Premier League-reglene V.26 og V.27.1.

Dersom enighet ikke oppnås, skal kompensasjonen fastsettes av en kompensasjonskomité, jf. reglene V.27.2. Komiteen har ingen fastsatt formel for å beregne kompensasjonen, slik FIFA har, men skal ta hensyn til noen utvalgte faktorer.⁹⁷

Den utmålte kompensasjonssum settes ofte høyere jo mer etablert spilleren er på førstelagsnivå. I slike tilfeller kan det fastsettes en grunnkompensasjon som utvides med senere utbetalinger når spilleren for eksempel har debutert på førstelaget, når han har spilt et visst antall førstelagskamper og etter at han har debutert på landslaget.

Fryers hadde spilt i Manchester United i ti år. Spilleren hadde debutert på førstelaget før kontrakten med Manchester-klubben løp ut, og hadde representert England på aldersbestemt nivå. Manchester United krevde 6 millioner pund for spilleren. Dette ville ikke Tottenham betale, slik at overgangen ikke ble gjennomført sommeren 2012.

Fryers signerte i stedet for den belgiske klubben Standard Liege i august 2012. Ettersom overgangen skjedde mellom klubber i ulike nasjonale forbund, var overgangen underlagt RSTP, som fastsetter at det skal betales utdanningskompensasjon til spillerens tidligere klubb, jf. artikkel 1 avsnitt 1 i vedlegg 4 til RSTP.

Kompensasjonen som skal betales etter RSTP beregnes, i motsetning til etter Premier League-reglene, ut fra en fast formel. Det er ikke offentlig kjent hvor mye Standard Liege betalte til Manchester United, men det er mulig å forsøke en beregning ut fra formelen i RSTP.

Fryers' overgang var fra en klubb i en høyere kategori til en klubb i en lavere kategori, slik at treningskostnadene ville ha blitt beregnet etter Standard Lieges kategori, som er kategori 2. Dette betyr at treningskostnadene ville være 60 000 euro per sesong fra spilleren var 15 til han fylte 21 år, eller til han forlot klubben som 19-åring, jf. FIFAs rundskriv nr. 1299.

For sesongene fra Fryers var 12 til han fylte 15 år skal kompensasjonen beregnes ut fra kategori 4, som betyr 10 000 euro per sesong. Totalt vil utdanningskompensasjonen som Standard Liege skulle betale til Manchester United bli på 280 000 euro.

⁹⁷ Blant annet spillerens alder, klubbens status, fartstid i klubben, hvor mange kamper han har spilt og kostnader knyttet til opptrening av spilleren.

Bare seks måneder senere, i januar, signerte Fryers for Tottenham. Overgangen fra belgisk fotball tilbake til Premier League er også underlagt RSTP, og artikkel 21 fastsetter at «hvis en profesjonell spiller skifter klubb før utløpet av sin kontrakt, skal klubben som har stått for spillerens utdanning og opplæring motta en andel av overgangssummen». Manchester United hadde etter å ha trent opp Fryers i ungdommen krav på 5 % av overgangssummen for spillerens overgang til Tottenham, jf. RSTP vedlegg 5 artikkel 1 avsnitt 1.

Tottenham betalte 1,07 millioner euro for Fryers, slik at United skal ha mottatt ytterligere 53 500 euro for spilleren. Totalt har altså Manchester United fått rundt 333 500 euro for Fryers, som er langt mindre enn summen United i utgangspunktet krevde fra Tottenham sommeren 2012.

I og med at all registrering av spillere og alle overganger er betinget av godkjenning fra Premier League-styret, jf. Premier League-reglene U6 og V12, er det vanskelig å se at Tottenham har brutt noen regler som kan begrunne en blokkering av Fryers' registrering i klubben. I så tilfelle er det rimelig å anta at Premier League-styret ville hindret overgangen eller registreringen av Fryers som Tottenhamsspiller.

Utdanningskompensasjon og treningskompensasjon er betalt i henhold til RSTP artiklene 20 og 21, så det er ingen grunn til at FIFA skal gripe inn i overgangen.

Saken er imidlertid spesiell, da det ser ut til at Tottenham omgikk reglene ved å la spilleren gå billig til belgisk fotball før de hentet ham tilbake til England bare et halvt år senere for en, etter forutsetningene, lav sum. Fryers-saken viser at omgåelser er mulig, selv om moralen i å gjennomføre slike transaksjoner kan diskuteres. Det er uheldig at slike omgåelser lar seg gjøre, men samtidig viser gjennomgangen av Fryers-saken at det er vanskelig å gjøre tiltak mot omgåelsene etter de nåværende reglene.

2.3.3.4. Utdanningskompensasjon i strid med Bosman-dommen?

Reglene om utdanningskompensasjon gjør at klubbene kan kreve kompensasjon for å slippe en spiller til en annen klubb, selv om spillerens kontrakt er utløpt. En klubb som er interessert

i å signere en spiller etter utløpt kontrakt, altså vederlagsfritt, kan i slike situasjoner miste interessen for spilleren når den likevel må betale utdanningskompensasjon.

EF-domstolen slo fast i Bosman-dommen at de dagjeldende regler som hindret spillere i å forlate klubben vederlagsfritt etter kontraktens utløp, var i strid med reglene om fri bevegelighet. Dette begrunnet de med at spillere som følge av klubbens krav på vederlag, kunne bli hindret i å utøve sitt yrke i en annen klubb i et annet land.

Utdanningskompensasjonen som skal betales er ofte ikke spesielt høy, men den kan likevel gjøre at klubber ønsker å signere andre spillere, som blir rimeligere, i stedet. Dermed kan reglene om utdanningskompensasjon sammenlignes med reglene som før Bosman-dommen ga selgende klubb rett til overgangsvederlag selv etter kontraktens utløp, til tross for at disse vederlagene ofte var vesentlig høyere enn utdanningskompensasjonen.

Det kan etter dette hevdes at reglene om utdanningskompensasjon utgjør en hindring i den frie bevegelighet for arbeidstakere, og således er i strid med Bosman-dommens premisser.

Grunnen til at regler om utdanningskompensasjon likevel tillates, er at da reglene ble utarbeidet i 2001 ble det slått fast at kompensasjonen skulle dekke faktiske kostnader til opptrening av spillere. Det kan også argumenteres for at reglene må aksepteres fordi de ble utarbeidet i et samarbeid mellom EU-kommisjonen, FIFA og UEFA, og at det derfor har formodningen for seg at de er i samsvar med EU-retten.

Med regler om utdanningskompensasjon vil klubbene, særlig de små, oppfordres til å trene opp gode fotballspillere som kan melde overgang til større klubber i fremtiden. Ved at klubbene sikres en kompensasjon når deres opptrente spiller går til en annen klubb, vil innsatsen som legges ned i treningen av spilleren trolig bli høyere. Klubben vet at den vil få noe igjen for sin innsats, og for klubber i for eksempel norsk andre- og tredjedivisjon vil utdanningskompensasjon for en spiller som går til en større klubb innebære vesentlige inntekter.

Utdanningskompensasjonen kommer også større klubber til gode. Ved Thomas Kind Bendiksens overgang fra skotske Glasgow Rangers til Tromsø Idrettslag i 2012, måtte

Tromsø betale i underkant av 2 millioner kroner til Rangers.⁹⁸ Rangers er en tradisjonsrik storklubb fra Skottland, med over 50 ligamesterskap, men har de siste årene hatt store økonomiske problemer. Bendiksen ble hentet til Skottland fra Harstad IL som 16-åring, og Rangers hadde dermed krav på utdanningskompensasjon for sin 22 år gamle nordmann, selv om hans kontrakt var utløpt.

2.3.4. Lokalt utviklede spillere

Lokalt utviklede spillere er spillere som har vært registrert i klubben i minimum tre sesonger fra han var 15 til han var 21 år gammel, eller i en annen klubb i samme nasjon i tre år i den samme perioden, jf. NFFs kampreglement § 2-6 første ledd.⁹⁹

Reglene om lokalt utviklede spillere er begrenset til å gjelde for klubber i Tippeligaen og Adeccoligaen, jf. kampreglementet § 2-6 annet ledd. Reglene gjelder således ikke for kvinnefotball, hvor behovet for en regulering også er mindre, i og med at antallet utenlandske spillere er vesentlig lavere enn på herresiden.

At spilleren må ha vært registrert i klubben innebærer at han har hatt en kontrakt eller et annet tilknytningsforhold til klubben i den aktuelle perioden. Ofte signerer spillere juniorkontrakter fra de er 15 år gamle, men også løsere tilknytningsforhold oppfyller kravet til registrering.

Når spilleren har vært registrert i tre sesonger i sin klubb, klassifiseres han som egenutviklet eller klubb utviklet. Spillere som har vært registrert i en annen norsk klubb i tre år kalles forbundsutviklede spillere. En spiller som ikke oppfyller kriteriene til lokalt utviklede spillere omtales som «fri» spiller. Hver klubb kan maksimalt registrere ni spillere som er utviklet i en utenlandsk klubb, altså «frie» spillere.

Denne kategoriseringen var mye omtalt i forbindelse med at Magnus Wolff Eikrem kom til Molde fra Manchester United før 2011-sesongen. Wolff Eikrem er utvilsomt norsk, og spilte for Molde til han fylte 16 år, men han spilte for Manchester United fra han var 16 år til han

⁹⁸ <http://fotball.aftenposten.no/eliteserien/article230262.ece> (Sist lest 02.05.2013).

⁹⁹ Kampreglementet er tilgjengelig på internett: <http://www.lovdatabasen.no/nff/kampreglement.html>

var fylt 20 år. Dermed kunne han ikke oppfylle kriteriene til lokalt utviklede spillere i Norge, og måtte regnes som en «fri» spiller.¹⁰⁰

Reglene om lokalt utviklede spillere gjelder uavhengig av statsborgerskap. Dermed kan også utenlandske spillere klassifiseres som lokalt utviklede dersom vilkårene ellers er oppfylt. Det avgjørende er om en spiller er utviklet av en norsk klubb eller ikke, og ikke hvilket statsborgerskap spilleren har.

Med innføringen av regler om lokalt utviklede spillere ønsket man å få klubbene i de to øverste divisjonene til å utvikle sine egne talenter i større grad. Dette skulle igjen styrke både klubb fotballen, landslaget og breddefotballen.

Ønsket om økt talentutvikling kom som en konsekvens av at det ble importert svært mange spillere fra utlandet. Det har vist seg at ikke alle importerte spillere holder den høye kvaliteten man ønsker, og betaler for, og unge spilleres utvikling har blitt hemmet ved at middelmådige utlendinger har tatt deres plass på laget.¹⁰¹ Klubbene skulle derfor bli stimulert til å erstatte utenlandske middelmådigheter med unge, lokalt utviklede spillere, uten at kvaliteten av den grunn skulle bli noe lavere.

I årene etter at regelen ble innført, spesielt det siste året, har det kommet tydelige tegn på at utviklingen av norske, unge talenter har blitt bedre. Herrenes U21-landslag kvalifiserte seg til europamesterskapet 2013 etter å ha slått Frankrike i kvalifiseringen. Bare åtte nasjoner deltar i mesterskapet, og det er en sterk prestasjon av Norge å kvalifisere seg.

Norges seniorlandslag for herrer er samtidig nede i en bølgedal. I årene rundt Bosman-dommen, fra 1994 til 2000, kvalifiserte Norge seg til tre av fire mesterskap.¹⁰² Siden 2000 har laget mislyktes i samtlige kvalifiseringer, og neste års verdensmesterskap i Brasil ser også ut til å gå uten norsk deltagelse.

¹⁰⁰ Dersom Eikrem noen gang spiller for Manchester United igjen, vil han imidlertid kunne registreres der som en lokalt utviklet spiller. På samme måte vil han kunne registreres som forbundsutviklet dersom han melder overgang til en annen engelsk klubb.

¹⁰¹ Det finnes selvsagt mange unntak, men antallet dyre, utenlandske flopper som har spilt i Tippeligaen er svært høyt.

¹⁰² Verdensmesterskapet i 1994 og 1998, europamesterskapet i 2000. Røk ut i kvalifiseringen til europamesterskapet i 1996.

Som en konsekvens av at det norske landslaget ikke gjør det like bra som på 1990-tallet, ser man nå at færre norske spillere blir solgt til store klubber i utlandet. Mange av de som blir solgt til utlandet spiller i mindre klubber eller mindre ligaer, og de som er i større klubber får ofte lite spilletid. I troppen som representerte Norge i verdensmesterskapet i Frankrike i 1998, spilte blant annet tre spillere regelmessig førstelagsfotball for Manchester United, to for Liverpool, en i Chelsea og en i Werder Bremen.

Norges tropp mot Albania i siste VM-kvalifiseringskamp 22. mars 2013 er et godt sammenligningsgrunnlag. Her representerer spillerne klubber som Red Bull Salzburg fra Østerrike, AZ Alkmaar i Nederland, Club Brugge i Belgia og opptil flere norske klubber. De største stjernene i dagens landslag spiller for engelske Fulham, samt tyske Borussia Mönchengladbach og Hannover.

På den annen side ser vi de positive virkningene av økt talentsatsing også på det norske seniorlandslaget. De siste årene har flere unge spillere fått sjansen på landslaget. Flere av disse har tatt godt vare på sjansene, og flere av de eldre, etablerte landslagsspillerne blir ikke lenger tatt ut i troppen.

Som nevnt over under avsnitt 2.2.3.1. var en av Bosman-dommens ettervirkninger at klubbene kunne ha så mange spillere de ønsket fra andre EU/EØS-land i sine spillerstaller. Med reglene om et minimumsantall lokalt utviklede spillere blir denne friheten innskrenket. Innføringen av disse reglene kan således ses på som et inngrep i Bosman-dommens premisser. Samlet sett vil jeg imidlertid mene at regler om lokalt utviklede spillere er positivt, fordi det i alle fall på sikt kan føre til mer fokus på bedre utvikling av egne spillere. Dersom klubbene fokuserer mer på egenutviklede spillere, og dermed flere av disse på førstelaget, vil supporterernes tilknytning til klubben kunne bli sterkere. Dette fordi supporterne i større grad vil kunne identifisere seg med spillerne, i en viss motsetning til når klubbens spillere er kjøpt inn fra utlandet for svært høye vederlag.

3. Avslutning

De bekymringene som kom i kjølvannet av Bosman-dommen har i all hovedsak ikke blitt en realitet. Overgangssystemet stod ikke for fall etter dommen, og klubbene betaler fortsatt høye

overgangssummer selv om de har mulighet til å hente spillere vederlagsfritt etter kontraktsutløp.

En av endringene som ble gjort i overgangssystemet var at man opprettet tidsbegrensede vinduer hvor det var anledning til å kjøpe og selge spillere. Tidligere var det anledning til å kjøpe spillere hele året, men dette ble det slutt på med opprettelsen av overgangsvinduene.

Konsekvensene av en slik endring er todelt. På den ene side er det bra at de rikeste klubbene ikke lenger har anledning til å kjøpe nye, gode spillere for å styrke seg selv i sesongavslutningen. I tillegg blir kjøp og salg av spillere nå konsentrert til en kortere periode, slik at klubbene kan fokusere på det de helst skal gjøre – å spille fotball – når vinduene er lukket.

På den annen side er det selvsagt uheldig for en klubb dersom en av deres spillere blir langtidsskadet mens overgangsvinduet er lukket, slik at man ikke har mulighet til å hente inn en erstatte. Det er et stort fokus på overgangstrafikken på den siste dagen i hvert overgangsvindu, hvor det ofte skjer lite gjennomtenkte handler der spillerne skifter klubb for mye større vederlag enn om ikke overgangsvinduet hadde blitt «lukket».

Alt i alt var imidlertid opprettelsen av overgangsvinduer et positivt grep fra FIFA, ved at klubbene i større grad kan fokusere på fotballen mesteparten av tiden.

Den voldsomme økningen i overgangssummer har bidratt til at fotball også økonomisk sett er verdens største idrett. Samtidig er tallene de siste 15 år så høye at de er vanskelig å forholde seg til for utenforstående. Trolig er det positivt at overgangssystemet ikke ble slik noen fryktet etter Bosman-dommen, uten overgangsvederlag – bare Bosman-overganger, fordi det økonomiske aspektet i fotballen på den måten ville bli mindre.¹⁰³

Overgangssummer bidrar til å bedre de mindre klubbenes økonomi, ved at deres beste spillere blir kjøpt for store summer av de større klubbene. Dersom spådommene hadde slått til hadde de mindre klubbene ikke fått noe igjen for å la sine beste spillere gå til en stor klubb, ettersom

¹⁰³ For noen ville nok dette også vært positivt, da den økonomiske avstanden mellom store og små klubber kunne blitt mindre. Store klubber vil imidlertid fortsette å være store klubber, både med tanke på sponsorinntekter, fjernsynsinntekter og salg av supporterutstyr, og dermed også økonomisk sett.

spillerne da ville spilt ut kontraktstiden i sin klubb før de forlot vederlagsfritt som Bosman-spillere.

De høye overgangssommene har imidlertid vært en medvirkende årsak til at flere klubber, store som små, har økonomiske problemer. Dette ser ut til å være et tiltagende problem, selv om klubber slet med likviditeten også tidligere, dog ikke i like stor grad som nå. Veldig mange klubber, både i Norge og ute i Europa, går med store underskudd hvert eneste år, og de som klarer seg best får ofte hjelp fra investorer til å fortsette driften.

En av grunnene til at overgangssommene har økt drastisk er som nevnt at spillerne har tidsmessig lengre kontrakter enn tidligere. Dette må kunne sies å være en positiv konsekvens av Bosman-dommen, da spillerne på denne måten kan oppleve en sterkere tilknytning til klubben ved å være der i flere år. Den samme tilknytningen vil supportere kunne føle til spilleren. Lengre kontrakter fører med seg mer stabilitet, spilleren binder seg til klubben for flere år fremover, og ivaretar hensynet til forutberegnelighet for både klubb, spiller og spillerens familie.

FIFAs begrensning i internasjonale overganger for mindreårige må også kunne sies å være et positivt grep. Hensynet til barn og unges oppvekst og utdanning står her sterkt, blant annet ved at familien må være med dersom spilleren skal skifte klubb i svært ung alder.

Reglene om utdanningskompensasjon, som er redegjort for over i avsnitt 2.3.3. er også positive, især samfunnsmessig. Slike regler fantes til en viss grad også før Bosman-dommen, men ble gjort mer systematiske etter dommen. En kompensasjon til spillerens barndomsklubb er åpenbart positivt. Klubben har fostret opp spilleren, ofte fra 6-7-årsalderen, og fortjener å få noe igjen for at spilleren den fostret opp gjør suksess senere i karrieren.

Når det gjelder reglene om lokalt utviklede spillere viser gjennomgangen ovenfor under avsnitt 2.3.4. at dette fører med seg positive konsekvenser for fotballen i hvert enkelt land. Norges ungdomslandslag har blitt bedre som følge av at unge norske spillere har fått spille regelmessig i Tippeligaen.

Andelen utenlandske spillere, som steg i alle ligaer etter Bosman-dommen, har imidlertid ikke gått ned til tross for reglene om lokalt utviklede spillere. Samtidig ser det ikke ut til at

interessen for fotball og idrettens popularitet har blitt noe mindre som følge av mange utenlandske spillere, slik man fryktet i tiden etter Bosman. Tvert imot ser interessen for fotball på verdensbasis ut til å være større en noen gang tidligere. Riktignok har tilskuersnittet i Tippeligaen falt de siste årene, men interessen er utvilsomt stor likevel.

Oppsummeringsvis mener jeg at de fleste endringer i overgangsreglene som ble gjort som følge av Bosman-dommen og de endringer som senere er gjort, er positive for fotballen som helhet, for spillere, landslag, klubber og supportere.

Kildeoversikt

Lover:

Lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd (folketrygdloven)

Fotballens regelverk:

Norges Fotballforbunds Lov, <http://www.lovdatab.no/nff/nffloven.html>

Norges Fotballforbunds overgangsreglement,
<http://www.lovdatab.no/nff/overgangsreglement.html>

Norges Fotballforbunds sanksjonsreglement,
<http://www.lovdatab.no/nff/sanksjonsreglement.html>

Norges Fotballforbunds kampreglement, <http://www.lovdatab.no/nff/kampreglement.html>

FIFA Regulations on the Status and Transfers of Players (2012),
http://www.fifa.com/mm/document/affederation/administration/01/06/30/78/statusinhalt_en_1_22007.pdf

FIFA Statutes,
<http://www.fifa.com/mm/document/affederation/generic/01/66/54/21/fifastatutes2012e.pdf>

Premier League Rules, <http://www.premierleague.com/content/dam/premierleague/site-content/News/publications/handbooks/premier-league-handbook-2012-2013.pdf>

UEFA Organisational Regulations,
http://www.uefa.com/MultimediaFiles/Download/Tech/uefaorg/General/01/80/43/84/1804384_DOWNLOAD.pdf

Regulations of the UEFA Champions League,
http://www.uefa.com/MultimediaFiles/Download/Regulations/competitions/Regulations/01/79/68/69/1796869_DOWNLOAD.pdf

Traktater:

EF-traktaten	Traktat om opprettelse av Det Europeiske Fellesskap – Roma 25. mars 1957
--------------	--

Lisboa-traktaten	Lisboa-traktaten, som endrer traktaten om Den europeiske union og traktaten for etableringen av Det Europeiske Fellesskap – Lisboa 13. desember 2007
------------------	--

EØS-avtalen Avtale om Det europeiske økonomiske samarbeidsområde (EØS) – Oporto 2. mai 1992.

Konvensjoner:

Wien-konvensjonen Wien-konvensjonen om traktatretten – Wien 22. mai 1969

Direktiver:

Rådsdirektiv 94/33 Rådsdirektiv 94/33/EF om vern av unge personer i arbeid av 22. juni 1994

EF-domstolen:

C-415/93 *Union Royale Belge des Societes de Football Association ASBL v. Jean-Marc Bosman, Royal Club Liégeois SA et Union des Assications Européennes de Football (UEFA) v. Jean-Marc Bosman*

C-36/74 *Walrave & Koch v. Association Union Cycliste Internationale*

C-13/76 *Doná v. Montero*

C-222/86 *Unectef v. Georges Heylens and others*

Høyesterett:

Rt. 2006 s. 1342

Rt. 2012 s. 168

Lagmannsrettene:

LE-2012-150735, Lillestrøm Sportsklubb AS mot FC Lyn Oslo Konkursbo, 14. mars 2013.

Court of Arbitration for Sport (CAS):

CAS 2008/A/1298, Wigan Athletic FC v/ Heart of Midlothian

CAS 2008/A/1299, Heart of Midlothian v/ Webster & Wigan Athletic FC

CAS 2008/A/1300, Webster v/ Heart of Midlothian

CAS 2008/A/1519, FC Shakhtar Donetsk (Ukraine) v/ Mr. Matuzalem Francelino da Silva (Brazil) & Real Zaragoza SAD (Spain) & FIFA.

CAS 2008/A/1520, Mr. Matuzalem Francelino da Silva (Brazil) & Real Zaragoza SAD (Spain) v/ FC Shakhtar Donetsk (Ukraine) & FIFA

Juridisk teori:

Fredrik Sejersted, Finn Arnesen, Ole-Andreas Rognstad, Sten Foyen og Olav Kolstad, *EØS-RETT*, 2. utgave (Oslo 2004)

Gunnar Martin Kjenner (red.), *Idrett og juss*, 4. utgave (Oslo 2012)

Kenneth André Leren, *Fotballspillerens klubbskifte: Juridiske og sportslige implikasjoner* (Bergen 2002)

Morten Ruud og Geir Ulfstein, *Innføring i folkerett*, 3. utgave (Oslo 2006).

Øvrige kilder:

Arve Hjelseth, *Mellom børs, katedral og karneval. Norske supporterers forhandlinger om kommersialisering av fotball*, Sosiologisk institutt, Universitetet i Bergen (Bergen 2006).

Deloitte Football Money League 2013,

http://www.deloitte.com/view/en_GB/uk/industries/sportsbusinessgroup/sports/football/deloitte-football-money-league/c0d0cc64dac5c310VgnVCM3000003456f70aRCRD.htm

Outcome of discussions between the Commission and FIFA/UEFA on FIFA Regulations on international football transfers (2001), http://europa.eu/rapid/press-release_IP-01-314_en.htm

FIFA Circular Letters 769, 826, 959, 1299

FIFA Regulations on the Status and Transfers of Players, kommentarutgave,

http://www.fifa.com/mm/document/affederation/administration/51/56/07/transfer_commentary_06_en_1843.pdf

Internettkilder:

www.transfermarkt.de

www.tas-cas.org

<http://www.fifa.com/aboutfifa/organisation/footballgovernance/disputeresolutionsystem/disputeresolutionchamber>

<http://web.archive.org/web/20110606080220/http://www.le.ac.uk/sociology/css/resources/factsheets/fs8.html>

<http://www.guardian.co.uk/football/2012/jun/13/premier-league-tv-sky-bt>

<http://www.premierleague.com/en-gb/fans/faqs/how-does-the-premier-league-sell-its-tv-rights.html>

<http://fotball.aftenposten.no/eliteserien/article253136.ece>

<http://tipsfotball.com/norsk-fotball/tippeligaen/de-store-tar-mest/>

<http://www.vg.no/sport/fotball/ligaer/spania/artikkel.php?artid=10115652>

<http://www.dailymail.co.uk/money/news/article-2177186/Premier-League-shirt-sponsor-deals-rise-147m.html>

<http://www.dailymail.co.uk/sport/football/article-2248784/Lionel-Messi-agree-new-Barcelona-contract-makes-best-paid-player-world.html>

<http://www.hegnar.no/skattelisten/article708423.ece>

<http://www.topendsports.com/world/lists/popular-sport/fans.htm>

<http://www.fifa.com/worldcup/archive/southafrica2010/organisation/media/newsid=1473143/index.html>

<http://news.bbc.co.uk/sport2/hi/football/teams/c/chelsea/8499169.stm>

<http://news.bbc.co.uk/2/hi/sport/football/240451.stm>

<http://www.theclockend.com/featured/arsenal-transfer-history>

<http://www.transferleague.co.uk/premiership-transfers/chelsea-transfers.html>

http://www.skysports.com/story/0,19528,11860_2212476,00.html

<http://www.telegraph.co.uk/sport/football/competitions/premier-league/8265851/How-footballers-wages-have-changed-over-the-years-in-numbers.html>

<http://www.independent.co.uk/sport/football/premier-league/can-the-premier-league-clubs-find-a-wage-cap-that-fits-all-8429590.html>

<http://pambolerofootball.wordpress.com/2013/03/03/afrikas-tapte-sonner/>

<http://www.theoffside.com/world-football/the-matuzalem-ruling-or-why-webster-is-not-the-new-bosman.html>

<http://fotball.aftenposten.no/eliteserien/article230262.ece>

<http://www.fifa.com/aboutfifa/organisation/administration/news/newsid=1097777/index.html>